

Genusvetenskap
Södertörns högskola
HT 2005

Man nog för jämställdhet?

– en studie av Järva Mansmottagning och omvandlingar av hegemonisk maskulinitet i jämställdhetsdiskursernas tidevarv

Linn Sandberg
D-uppsats i Genusvetenskap
Handledare: Lena Lennerhed

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	5
<i>Källmaterial och litteratur</i>	5
<i>Järva Mansmottagning</i>	8
TEORI	9
<i>Maskulinitet</i>	9
<i>Hegemonisk maskulinitet</i>	10
<i>Maskulinitet som relationell</i>	11
<i>Mannen som norm</i>	13
<i>Intersektionalitet</i>	13
<i>Jämställdhet</i>	16
METOD	17
<i>Diskursteori</i>	18
<i>Dialogism</i>	19
<i>Metodologin som praktik</i>	21
<i>Intervjun som metod och intervjuernas genomförande</i>	23
<i>Självreflexivitet</i>	24
ANALYS	26
<i>Män från andra kulturer</i>	27
<i>Äldre och yngre män</i>	31
<i>Rädda män, frustrerade män och oroliga män</i>	34
<i>Mot en ny hegemoni</i>	37
<i>Ingen "extremform" av man</i>	38
<i>En ansvarig man</i>	41
<i>En modern man</i>	46
<i>Man vill vara individ</i>	47
<i>Män är vi allihop - du med och jag med</i>	51
<i>En jämställd man</i>	56
AVSLUTNING	63
KÄLLFÖRTECKNING:	68
BILAGA	72

Jag vill tacka de intervjuade Erik Gustavsson, Håkan Nevall, Gunilla Neves- Ekman och Hans Ångström, vilka med sitt deltagande gjort uppsatsen möjlig. Jag är mycket glad och tacksam för ert intresse och er nyfikenhet som har sporrat mig. Tack också till Lena Lennerhed som handlett mig och skingrat min oro genom sin respons.

Inledning

När jag först kom i kontakt med Järva Mansmottagning så intresserade jag mig för maskulinitet, sexualitet och HIV. Saker blir dock inte alla gånger som man tänkt sig. I mötet med mottagningen och dess personal märkte jag att man där uppfattade och såg problem med maskuliniteten som mycket liknade hur man inom feminismen och genusvetenskapen problematiserat och kritiserat maskulinitet. Jämställdhet verkade vara viktigt i arbetet med männen som kom i kontakt med mottagningen. Dels arbetar mottagningen utåtriktat med föreläsningar men även kliniskt med undersökning och behandling av sjukdomar och åkommor relaterade till sexualitet och sexuell hälsa. Även om det många gånger inte fanns ett explicit syfte att arbeta med jämställdhet så uppfattade jag att detta var centralt på mottagningen. Engagerad och fascinerad av detta att jämställdhet verkade ge maskulinitet nya betydelser blev det den riktning min uppsats tog.

Det som gör Järva Mansmottagning till ett spännande fokus för en studie är alltså att man problematiserar och sätter ljuset på maskulinitet, en maskulinitet som i regel stått ogranskad, oproblematiserad och betraktats som norm och självklarhet. På Järva Mansmottagning diskuterar man män just i egenskap av män och jag intresserar mig för vilken innebörd det får för maskuliniteten. Vad dessutom intresserade mig med Järva Mansmottagning var att den ligger i Rinkeby i Stockholm och att de som kommer i kontakt med mottagningen således nästan undantagsvis har annan bakgrund än svensk. Detta att maskulinitet inte enbart handlar om genus utan även konstrueras utifrån andra maktordningar finner jag mycket intressant och utmanande inte minst med tanke på det ökade intresset för intersektionalitet, bland annat inom genusforskningen. Vad intersektionen mellan etnicitet och maskulinitet innebar engagerar mig, hur fungerar dynamiken mellan norm och underordning exempelvis?

Vad jag ytterligare uppfattar som angeläget och intressant är hur komplex förståelsen av maskulinitet och genus blir när jämställdhet vinner ökat inflytande. Jämställdhet har i allra högsta grad kommit att bli en fråga som rör våra liv och vårt samhälle ur alla möjliga hänseenden. Som en statligt förd politik har det också kommit att bli ett ideal att

förhålla sig till och som präglar utformningen av organisationer och institutioner. Detta påverkar våra genusrelationer och innebörden i maskulinitet. För att förstå hur maskulinitet ständigt förändras och inte är en statisk företeelse är det angeläget att utforska hur maskulinitet förändras och omformuleras. Om jämställdhet är ett ideal är detta något som hegemonisk maskulinitet måste omformuleras runt för att vara den önskvärda och ideala maskuliniteten.

Att förstå hur ökat inflytande av jämställdhet påverkar vårt samhälle menar jag vidare att genusvetenskapen måste uppehålla sig vid, då det i mångt och mycket handlar om att analysera och tolka begrepp och förståelser som vi själva varit delaktiga i att skapa. Det finns en risk att bli ”hemmablind” då jämställdhetens diskurser ligger så nära våra egna. Jämställdhet och feminism innebär dock även det kunskapsproduktion, makt och normskapande och jag anser att vi även fortsättningsvis måste vara normkritiska trots att frågorna ligger nära oss själva. Därför har jag valt att skriva min uppsats kring maskulinitet och jämställdhet.

För att förstå hur jag tänkt utforska maskulinitet och jämställdhet ska jag kort introducera uppsatsens disposition. Härnäst följer uppsatsens syfte och frågeställningar. Därefter introducerar jag kort vilket källmaterial kring Järva Mansmottagning jag använt mig av samt de studier och litteratur jag använt för att relatera materialet till. Jag ger sedan en beskrivning av Järva Mansmottagning och dess verksamhet för att därefter gå in på teori. Under teoriavsnittet förklarar jag min användning och förståelse av maskulinitet och några centrala begrepp inom maskulinitetsteori. Jag diskuterar även intersektionalitet som teori och min förståelse av jämställdhet. I det efterföljande metodavsnittet diskuterar jag mina utgångspunkter i diskursteori och dialogism, intervjuer som metod och olika självreflexiva aspekter. Efter dessa avsnitt följer analysen och uppsatsen avslutas med en kortare sammanfattning av mina diskussioner.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utforska hur maskulinitet konstrueras i ett sammanhang där maskulinitet problematiseras och inte längre utgör en osynlig norm. På Järva Mansmottagning är det mannen som står i fokus och jag vill undersöka hur maskulinitet förstås och skapas utifrån detta. Jag vill undersöka en maskulinitet som omformuleras och definieras utifrån ett svenskt samtida jämställdhetsideal.

Frågeställningarna är:

- Vilken (form av) hegemonisk maskulinitet skapas i dialog med diskurser om jämställdhet?
- Vad utgör motbilder och avvikande maskulinitet och hur positioneras hegemonisk maskulinitet utifrån dessa?
- Vilken form av ”delaktighet” med hegemonisk maskulinitet uppfattas männen som kommer i kontakt med mottagningen ha?

Källmaterial och litteratur

Jag vill inledningsvis diskutera det källmaterial jag använt mig av för att senare i detta avsnitt redogöra för den litteratur och de källor som jag använt för att analysera mitt material. Jag kommer kring materialet enbart berätta om hur det ser ut för att orientera läsaren i hur jag försökt besvara frågeställningen. Under rubriken ”metod” återkommer jag till hur materialet har kommit till, begränsningar och min roll i skapandet av materialet.

Materialet består av fyra stycken intervjuer som genomförts med nuvarande verksamhetschef och sjukskötare Erik Gustavsson, f.d. verksamhetschef och sjukskötare Håkan Nevall, mottagningens kurator Hans Ångström samt projektledaren för mottagningen Gunilla Neves Ekman.¹ Intervjuerna varade mellan 70-100 minuter och genomfördes på respondenternas arbetsplatser. Som material i min analys har jag även

¹ Jag har valt att inte anonymisera intervjupersonerna, dels då detta är svårt då mottagningen är liten och den enda i sitt slag i Sverige. Men framförallt uppfattar jag inte detta som nödvändigt då det som sagts i intervjuerna ska betraktas som ett officiellt tal av intervjupersonerna som professionella yrkesutövare inte som privatpersoner. Samtliga intervjuade har godkänt att deras namn finns med i uppsatsen och man har fått möjlighet att läsa och godkänna citat och återgivanden av intervjuerna som använts i uppsatsen.

använt mig av mottagningens projektmål.² Dessutom har jag vid två tillfällen deltagit vid föreläsningar och värderingsövningar som hållits av Järva Mansmottagning på SFI i Kista och Komvux i Tensta. Mina observationer och anteckningar från dessa tillfällen har använts för att spegla intervjumaterialet men inga direkta citat är hämtade från dessa av valideringsskäl.

Ingen tidigare forskning finns som tydligt överensstämmer med min studie och dess syften, men det finns ett antal studier jag tagit hjälp av i min analys och som fungerat både som empiriska och teoretiska språngbrädor. Jag tänkte kort redogöra för dessa och betona några centrala poänger som väglett min analys.

Socialantropologen Lissa Nordin har gjort en studie om ensamstående heterosexuella män i Västerbottens inland i Norrland, så kallade ungarlar eller ”gammpojkar”. Studien presenteras i artikeln “När man inte vill vara själv: om vandan av att vara ensamstående man i norrländsk glesbygd”.(2005) Nordin menar att heteronormativiteten inte enbart handlar om kravet att vara heterosexuell utan även att var heterosexuell på rätt sätt. (Nordin 2005: 25) De ensamstående männen som inte kan träffa någon, i synnerhet då möjligheterna till en relation är små i ett samhälle med stor utflyttning av kvinnor, betraktas som avvikande och konstiga. I min studie av maskulinitet på Järva Mansmottagning har Nordin framför allt varit mig behjälplig för att förstå hur vissa former av heterosexuell maskulinitet marginaliseras då de inte kan leva upp till en önskvärd heterosexualitet. En viktig insikt är hur dessa män konstrueras som förlorare i relation till kvinnor. Intressant är även att modernitet spelar en så central roll i marginaliseringen av vissa typer av maskulinitet. Att vara ensamstående för en modern storstadssingel fylls med status medan det för norrländska män blir ett stigma.

Kulturanthropologen Ulrika Dahl har även hon fältarbetat i Norrland, i Jämtland, men kring jämställdhet och regional utveckling. I artikeln ”Scener ur ett äktenskap: jämställdhet och heteronormativitet” använder hon sig av sitt fältarbete men även andra källor som anknyter till jämställdhetsarbete för att diskutera hur jämställdhet bygger på

² Se Bilaga

heteronormativa premisser och reproducerar heteronormativitet.(Dahl 2005) Denna diskussion spelar central roll i min uppsats. Dahl har dessutom fungerat som inspirationskälla för mitt arbete framförallt då hon argumenterar för att även jämställdhet kan fungera som producent av genus, och användandet av Teresa de Lauretis begrepp *genusteknologier* för att analysera jämställdhet har jag hämtat från henne.

Anna Bredström, doktorand vid Tema Etnicitet vid Linköpings universitet, har i en studie analyserat mediernas bild av Rissne-våldtäkten genom att titta på det största dags- och kvällstidningarnas representation av händelsen. Bredström visar hur våldtäkten beskrivs som en konsekvens av kultur, att kulturella patriarkala sedvänjor och en tuff förortskultur ligger bakom. Bredströms huvudsakliga poäng är att könsrelationer endast ifrågasattes när det gäller ”de Andra”, ojämställdhet blir primärt en fråga om andra kulturer, inte Sverige.(Bredström 2002:203) Etnicitet och maskulinitet kopplas på ett förtjänstfullt sätt samman i Bredströms analys, något jag inspirerats av. Att en svensk maskulinitet konstrueras utifrån andra kulturers påstått ojämställda maskulinitet är något som varit relevant även i min uppsats.

Pierrette Hondagneu-Sotelo och Michael Messner fortsätter där Bredström slutar i en analys och kritik av den ”nye mannen” det vill säga en vit medel/överklassman. (Hondagneu&Sotelo 1997) Författarna utgår till skillnad från de övriga studier jag diskuterar i detta avsnitt inte från egen empiri utan baserar sin artikel på tidigare studier och forskning. I sin artikel diskuterar författarna hur iscensättningar av genus och strukturella positioner ser ut hos vita medelklassmän respektive mexikanska invandrarmän. Författarna är kritiska till ett användande av ”ny” och ”modern” man om medelklassens män då man menar att det förenklar och bygger på klass- och rasmässiga fördomar.(Ibid. 1997:504) Det resonemang som förs i artikeln, att den privilegierade ”nye mannens” påstådda uttryck av känslolöshet och omförhandlad maskulinitet inte grundar sig i några strukturella förändringar av maskuliniteten, är något jag reflekterat kring i analysen av mitt material. Hondagneu-Sotelo & Messner visar på ett tydligt sätt hur marginalisering av vissa maskuliniteter är en förutsättning för en ”ny maskulinitet”, vilket kommit att bli vägledande för min uppsats.

Som titeln ”Fatherhood politics in the United States” indikerar så handlar socialantropologen Anna Gavanoas forskning om faderskapspolitik. (Gavanoas 2004) Gavanoas har studerat faderskapsrörelsen i USA och hur maskulinitet konstrueras i denna kontext. Gavanoas forskning har framförallt fungerat som jämförelsematerial för att förstå ”maskulin politik” det vill säga en politik som fokuserar maskulinitet i sig själv. (jmf Connell 1995:201f) Faderskapsrörelsen i USA är djupt förankrad i en kristen kontext där moral och ”family values” spelar en central roll. Då min studie är förlagd till en svensk jämställdhetskontext, ska jämförelser mellan Gavanoas forskning och min därför inte överbetonas. Hur maskulinitet förstås och skapas i en kontext som berör män i egenskap av män är centralt i min uppsats och jag har därför valt att hämta inspiration och jämförelser från Gavanoas.

Järva Mansmottagning ³

Järva Mansmottagning vänder sig till män över 24 år som bor på Järvafältet (Kista, Rinkeby, Spånga-Tensta) i norra Stockholm. Man bedriver på mottagningen en klinisk verksamhet med undersökning, provtagning och behandling av framför allt sexuellt överförda infektioner. På mottagningen kan man även få rådgivning och samtala kring sexualitet och relationer. Mottagningen bedriver dessutom en utåtriktad verksamhet med föreläsningar och information till föreningar och grupper. Man arbetar bland annat med SFI (Svenska för invandrare) och Komvux. Tidigare har det utåtriktade arbetet vänt sig enbart till män men man har nu börjat ha föreläsningar och informationstillfällen för både män och kvinnor. På mottagningen arbetar en sjukskötare, en kurator och en läkare.

De män som besöker mottagningen har en medelålder på 34 år och 60 % kommer via vårdcentraler. Den vanligaste orsaken till att man söker upp mottagningen är för att undersöka sig för en sexuellt överförd infektion.(STI) Andra vanliga orsaker till att man söker upp mottagningen är erektionsproblem och utlösningssproblematik.

³ Detta avsnitt bygger på uppgifter från nuvarande verksamhetschef och projektledare, men även från projektbeskrivningen .

Mottagningen bedrivs genom ett samarbetsprojekt mellan Lafa (Landstinget förebygger aids) inom centrum för folkhälsa, Beställarkontor Stockholm och Socialtjänstförvaltningen Stockholms stad. Mottagningen öppnade våren 2003 och projekttiden var beräknad till tre år. Beslut har nu fattats att verksamheten ska få fortsätta under 2006. Lafas övergripande uppdrag är att arbeta med prevention av HIV/STI och oönskade graviditeter och med specifika målgrupper, bl.a. invandrare och flyktingar. Mot bakgrund av detta uppdrag att påverka attityder, beteenden och kunskaper rörande sexuell och reproduktiv hälsa gjorde man en kartläggning i Tensta-Rinkeby. Enligt projektledare Gunilla Neves- Ekman som arbetar på Lafa visade kartläggningen att det fanns behov i området av ökade kunskaper kring sexualitet och samlevnad samt arbete med attityder kring dessa frågor. Man såg ett behov av detta specifikt för män då dessa inte hade något självklart ställe att vända sig till i vårdkedjan, såsom kvinnor som har barnmorskemottagningar, gynekologer och så vidare.

Mottagningens syfte är att ge män tillgång till god vård och upplysning kring sexuell och reproduktiv hälsa och förebyggande av HIV/STI är ett av projektets centrala mål. Finansieringen av projektet sker genom statliga medel som avsatts för HIV-prevention och som tilldelats Stockholms stad och Stockholms läns landsting och därmed är arbetet med HIV-prevention och följaktligen STI-prevention viktigt. Mottagningen ska verka hälsofrämjande och givet detta så fokuserar man inte speciellt på mäns våld mot kvinnor eller män som har andra problem än relaterade till sex och samlevnad.

Teori

Maskulinitet

Den teori kring vilken hela denna uppsats cirkulerar är maskulinitetsteori, hur maskulinitet ska förstås och användas i ett genusvetenskapligt sammanhang. Att definiera och beskriva innebörden i maskulinitet är en svår uppgift då maskulinitet som konstruerat genus är föränderligt och splittrat. (Jmfr Butler 1990) Maskulinitet är inte en enhetlig stabil och statisk kategori utan maskulinitet är alltid maskuliniteter mångfaldigade och ständigt föränderliga. (Connell 1995:97ff)

Maskulinitet är ett ”projekt” som måste göras och byggas på. (jmf Connell om genus 2002: 81) Maskulinitet är inte som Michael Uebel uttrycker det en ”defining quality of men” utan en identitetskoordinat utifrån vilken identiteten konstrueras i dialektik med andra koordinater. (Uebel 1997:4) Min förståelse av maskulinitet är att det inte är en social roll som skapas och lärs in av en redan existerande manlig kropp/biologi, utan maskulinitet skapar föreställt manliga kroppar. (jmf genus hos Butler 1990)

Hegemonisk maskulinitet

Då utgångspunkten alltså är att maskulinitet inte är en statisk och sammanhållen entitet utan omskapas i ständigt förändrade former i pluralis är begreppet *hegemonisk maskulinitet* centralt för att förstå hur maskuliniteter positioneras och reproduceras i vissa bestämda former. Begreppet hegemoni har skapats av Gramsci för att förklara hur makt bibehålls inte enbart genom ekonomiska förhållanden utan hur även överbyggnaden determinerar makt och dominans. Viktigt i hegemonibegreppet är att det inte bygger på explicit tvång och våld utan på ”organisering av samtycke”, det vill säga genom att konstrueras som det naturligt givna och önskvärda. (Barrett 1991 citerad Winther-Jørgensen & Phillips 2000:39) På så sätt ska även hegemonisk maskulinitet förstås. Connell menar att ”hegemonisk maskulinitet kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som utgör det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet.”(Connell 1995:101) Med andra ord är hegemonisk maskulinitet den maskulinitet som i en viss situation uppfattas som önskvärd och accepterad och som genom sin position som accepterad naturaliserar rådande maktförhållanden mellan män och kvinnor, och mellan män.

Vidare är hegemonisk maskulinitet liksom maskulinitet i alla dess former föränderligt, något som jag tagit fasta på i denna uppsats. Själva syftet springer i själva verket från den teoretiska förståelsen att hegemonisk maskulinitet *måste* omformuleras utifrån ett förändrande samhälle för att även i fortsättningen framstå som accepterad och önskvärd.

Ett ytterligare centralt antagande kring hegemonisk maskulinitet är att den främst utgör en normerande idealtyp. Det vill säga, ytterst få män lever upp till dess krav på maskulinitet utan snarare utgör den en referenspunkt för hur man ”ska vara man” på rätt sätt. (Connell 1995:103) Begreppet hegemonisk maskulinitet är ett fruktbart begrepp just för att jag i mitt material undersöker hur maskulinitet skapas på en föreskrivande nivå, det vill säga vad blir den normativa maskuliniteten. Jag undersöker alltså inte en självupplevd maskulinitet och hur man skapar en egen maskulin identitet. Vad män som kommer i kontakt med Järva Mansmottagning gör, känner, upplever och förstår kring maskulinitet är inte fokus för min uppsats, utan fokus ligger på hur personalen på Järva Mansmottagning uppfattar och tolkar att deras patienter upplever, känner och gör. Med detta avvisar jag inte att det finns koppling mellan mäns levda praktiker och hur man talar om maskulinitet. Dessa nivåer upplever jag vara interrelaterade, men fokus för min studie ligger på nivån av tal och förståelse av maskulina praktiker.

Kritik som har riktats mot begreppet hegemonisk maskulinitet är att det tenderar att bli statiskt och ofrånkomligt. Begreppet kan vid lättvindig användning endast komma att beteckna mäns makt, inte tvetydigheten och föränderligheten i maskuliniteten.

(Se Whithead 2002:92f) Min ambition är därför i uppsatsen att försöka utforska både tendenser av föränderlighet och permanens. Begreppen *underordning*, *marginalisering* och *delaktighet* som jag ämnar förklara härnäst ska vara ytterligare teoretiska verktyg för att förstå maskulinitetens dynamik.

Maskulinitet som relationell

Connell menar att när man väl konstaterat att maskulinitet innebär plural – maskuliniteter- så måste man också försöka att förstå hur relationerna mellan olika maskuliniteter samverkar.(Connell 1995:100) Huvudprincipen i konstruktionen av maskulinitet är särskiljandet från alla former av femininitet, och underordning är det begrepp som förklarar hur det maskulina är överordnat allt som relateras till femininitet. Det mest uppenbara är här relationen mellan heterosexuella män och homosexuella män. Dessa relationer rör sig enligt Connell inom genusordningen genom kopplingen mellan feminint och maskulint. För att förklara relationerna mellan genus och andra strukturer

såsom ras använder Connell sig av begreppet marginalisering. Här blir relationer mellan maskulinitet, ras och klass bland annat intressanta. ”Marginaliseringen hör alltid samman med *auktoriseringen* av den dominerande gruppens hegemoniska maskulinitet” och detta gäller även underordning. (Connell 1995:105) Dessa två processer marginalisering och underordning är alltså båda fundamentala för skapandet av hegemonisk maskulinitet då det är i relation till marginaliserad och underordnad maskulinitet som hegemonisk maskulinitet befäster sin dominans. Dock kan marginalisering och underordning te sig utvecklade och fyrkantiga som teoretiska modeller och därför kommer jag att komplettera med ett intersektionalitetsperspektiv.

Delaktighet är ytterligare ett Connellskt begrepp som försöker fånga komplexiteten i maskulinitetens sociala ordning. Som tidigare påtalats så kan få män leva upp helt till den hegemoniska maskulinitetens ideal och det är här begreppet delaktighet kommer in. Delaktighet betecknar den relation som alla former av maskulinitet har till en hegemonisk maskulinitet, de fördelar som alla män drar av ”maskulinitetens hegemoni” genom att man får utdelning av patriarkatet. (Ibid. 1995:103) Hegemonisk maskulinitet utgör således en form av garant för mäns bibehållna dominans visavi kvinnor. (Whitehead 2002:91) Delaktigheten beskriver alltså relationen män har med en hegemonisk maskulinitet och jag använder delaktighet som en term för att beteckna det som män upplevs ha gemensamt.

Man kan fråga sig om det verkligen behövs forskning om hegemonisk maskulinitet då denna alltid står i fokus. Borde inte forskningens syfte istället vara att ge röster åt exempelvis marginaliserade maskuliniteter och visa på motstånd? Visserligen är denna uppgift mycket viktig, men jag uppfattar att det är minst lika viktigt att dekonstruera en norm och ifrågasätta dess position som naturlig och självklar. Som professor i engelska Deborah McDowell träffande beskriver i sitt avslutande avsnitt av *Race and the subject of masculinities* fokuserar man även inom maskulinitetsforskning på svarta män och på hur vita män ser på färgade, men inte hur svarta ser på vithet. (McDowell 1997:366) Enbart forskning om marginaliserade maskuliniteter kan således bibehålla dessa i en avvikande position, medan vithet och i mitt fall svenskhet får stå ogranskad. Med denna

kritik som språngbräda är min ambition med denna uppsats att undersöka hur en svensk vit maskulinitet skapas, inte hur invandarmäns maskulinitet och sexualitet konstrueras.

Mannen som norm

I feministisk teori generellt är ett centralt antagande att mannen utgör den norm utifrån vilken kvinnan blir ”den andra”. Upprätthållandet av denna norm bygger ytterst på ett osynliggörande, det vill säga att maskulinitet undgår definition och kritik genom att framstå som det normala och ideala vilket innebär att den privilegieras. En del av denna process att utgöra en osynlig norm är dels att betrakta enbart kvinnan som bekönad och att maskuliniteten jämföras med det mänskliga. (Tjeder 2003:19) För att kunna utgöra norm sker dessutom en homogenisering av maskuliniteten. Det vill säga maskulinitet konstrueras som ett enhetligt, stabilt och monolitiskt subjekt där etniska/rasmässiga skillnader mellan män utelämnas. (Uebel 1998:5)

Syftet med min uppsats är delvis utforskan, jag vill som sagt utforska en maskulinitet i ständig omvandling och omdefiniering. Utifrån detta upplever jag att ”mannen som norm” som feministisk grundtes är ett allt för grovt tillyxat teoretiskt verktyg. Vilken man blir norm och hur sker detta normskapande? Med hjälp av Connells begrepp ”hegemonisk maskulinitet” vill jag försöka fånga de processer av positioneringar som sker mellan olika former av maskuliniteter och hur hegemonisk maskulinitet inte är en statisk position utan förändras för att utgöra idealet. Mannen som norm handlar alltså ytterst om hur hegemonisk maskulinitet etablerar sig. Att förstå dessa processer innebär också att försöka förstå hur maskulinitet som normativ företeelse förändras och tar sig uttryck.

Intersektionalitet

Mitt användande av maskulinitet har en inbyggd förståelse av hur genus skapas inte enbart utifrån särskiljande från feminint genus. Relationer mellan maskuliniteter konstruerar dessutom hegemonisk maskulinitet och det sker en hierarkisering av olika former av maskulinitet. Då maskulinitet är instabilt och under ständig omformulering är relationerna mellan olika former av maskulinitet kontextberoende och inte fastlåsta positioner. Denna relationella förståelse av maskulinitet har således ett delvis intersektionellt perspektiv vilket inberäknar hur genus konstrueras i skärningen mellan en

rad olika maktasymmetrier. Min utgångspunkt är att det är kontextbundet vilka av dessa maktasymmetrier som aktualiseras och får betydelse. Följaktligen kan en maktasymmetri såsom etnicitet fungera differentierande i vissa situationer medan etnicitet i andra situationer inte betonas då det är en gemensam maskulinitet som framhålls.

Connell menar att bara för att maskulinitet visar sig finnas i olika former innebär inte detta att det finns en "svart maskulinitet" en "arbetarklassmaskulinitet" och så vidare. (Connell 1995:100) Detta är ett mycket viktigt klargörande men jag menar att det ändå finns risk för ett allt för fyrkantigt användande av modellen och har därför valt att ta ytterligare betoning på intersektionalitet.

It would be wrong to assume in advance that there is a category of 'women' that simply needs to be filled in various components of race, class, age, ethnicity and sexuality in order to become complete. The assumption of its essential incompleteness permits that category to serve as a permanently available site of contested meanings. (Butler 1990:21)

Detta konstaterande gör Judith Butler kring möjligheten att bygga politiska koalitioner mellan olika kvinnor men jag tycker även att det illustrerar maskulinitet i relation till intersektionalitet. Intersektionalitet handlar inte om att enbart lägga till olika kategorier utan att förstå maktasymmetrier som helt igenom samkonstruerade. Det vill säga det går inte att "destillera fram" en konstruktion av enbart kön/genus utan konstruktionen är helt sammanlänkad och beroende av maktasymmetrier som ras, sexualitet, klass, icke-handikappad osv.(jmf Lykke 2003 och Carbin & Tornhill 2004) Vidare tycker jag att Butlers konstaterande om den essentiella otillräckligheten i "kvinna" som möjliggörande gäller även min syn på maskulinitet. Fokus för min uppsats är just omvandling och omformulering av maskulinitet och genom att maskulinitet alltid är otillräckligt och måste formuleras i intersektion med andra maktasymmetrier, finns möjlighet till skapande av ny mening av maskulinitet.

I mitt material aktualiseras framförallt kopplingar mellan etnicitet och maskulinitet. Vad det gäller min förståelse av etnicitet så inspireras den framförallt av post-kolonial teori och det som benämns som "critical race"-teori. Dessa teoribildningar grundar sig mycket i engelskans "race" vilket på svenska skulle översättas med ras. Detta begrepp konnoteras delvis annorlunda på svenska och är inte heller lika användbart i en svensk kontext.

(Bredström 2002) Jag menar att mitt material som rör en svensk kontext främst kan förstås i termer av ”svenskhets” och invandrarskap” där etnicitet och nation aktualiseras snarare än ras. (Bredström 2002:188) Därför kommer uppsatsen tala om dessa begrepp. Det är dock viktigt att förstå den nära koppling mellan ras och rasifiering och föreställningar om kultur och etnicitet. Kultur har som ett statiskt begrepp kommit att underbygga en form av kulturell rasism där kultur kommer att representera något essentiellt som Bredström menar kan liknas vid en biologisk determinism som ras stod för. (Ibid. 2002: 189)

Sverige som nation spelar en central roll i min uppsats. Inte minst som den geografiska arena och kontext inom vilken frågorna om hegemonisk maskulinitet och jämställdhet tar sitt avstamp. Svenskhets som etnicitet är ett relationellt begrepp som bygger på att det definieras utifrån vad det inte är. Vad som är specifikt för svenskhetsen och vad som är ett kulturellt särdrag blir alltså begripligt i jämförelse med en annan kultur. På samma sätt skapas en hegemonisk maskulinitet utifrån det avvikande och skillnad, utifrån kvinnor men också utifrån andra män. Konstruktionen av maskulinitet samverkar alltså med konstruktionen av svenskhets.

Heteronormativitet är ett begrepp jag använder mig av och som jag väljer att introducera under intersektionalitet då jag uppfattar att det bygger på sammanflätade konstruktioner av sexualitet och kön men även etnicitet. Min förståelse av heteronormativitet är att heterosexualitet premieras genom att betraktas som det normala och rätta.

Heteronormativiten konstrueras alltså utifrån särskiljda kön, dikotomin män och kvinnor, och ett obligatoriskt heterosexuellt begär mellan dessa. Heteronormativitet rör dock inte enbart normaliseringen av heterosexualitet och stigmatiseringen av homosexualitet utan reglerar även vilka heterosexuella relationer som är önskvärda och normala.(jmf Nordin 2005) Etnicitet har exempelvis relevans i förståelsen av heteronormativitet, då exempelvis ett starkt tabu mot rasblandning och heterosexuella relationer över etniska gränser reglerar heterosexualiteten.(Laskar 2005)

Jämställdhet

Då mitt syfte och mina frågeställningar rör begreppet jämställdhet och dess påverkan på maskulinitet avser jag att i detta avsnitt diskutera innebörden och användningen av jämställdhet.

Jämställdhet som diskurs har en vid utbredning i svenskt samhällsliv och politik och har ökat sin genomslagskraft väsentligt under de senaste åren. Inom politiken råder det ett samförstånd om att jämställdhet är något positivt och är något som alla partier har som ett mål på sin politiska agenda. (jmf Magnusson 1999) Innebörden i begreppet är dock inte otvetydig och självklar, vilket kan ses som naturligt då det kommit att användas i olika syften. Jämställdhet betraktar jag som en diskurs på nationell nivå och som utgångspunkt för att få en uppfattning om hur diskursen kring jämställdhet formuleras kan vi titta på regeringens förklaring av jämställdhet:

Vad är jämställdhet?

Målet är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom alla väsentliga områden i livet. För att ett land ska kunna växa och utvecklas krävs att man tar tillvara hela befolkningens kunskaper och kompetens. Varje individ, kvinna som man, ska ha möjlighet att utveckla sin begåvning inom just de områden där man har de bästa förutsättningarna - oavsett kön. Jämställdhet mellan kvinnor och män är därför en viktig faktor för tillväxt. För att nå resultat ska jämställdhetspolitiken genomsyra alla delar av regeringens politik.⁴

Jämställdhet som diskurs handlar alltså om män och kvinnor och rör sig alltså runt begrepp som rättvisa, att alla ska ha tillgång till och möjlighet till samma saker. Jämställdhet berör nytta, genom att tillvarata både mäns och kvinnors kompetens och resurser ökar tillväxten och nyttan maximeras. Psykologen Eva Magnusson har i sin forskning kring hur man motiverar jämställdhet sett att just rättvisa och nytta är ä två övergripande teman kring jämställdhet. (Magnusson 1999)⁵ Nära relaterat till nytta är enligt Magnusson också kvalitet. Förståelsen av jämställdhet är många gånger att kvalitén höjs inom en organisation eller institution genom ökad jämställdhet. Intresse är ytterligare en aspekt som har lagts till denna typologi, det vill säga att, män och kvinnor har olika

⁴ < <http://www.regeringen.se/sb/d/2593> > från 2005-12-07

⁵ Magnusson (1999) har granskat hur de politiska partierna skriver om och ger innebörd åt begreppet Jämställdhet. inom forskningsprojekt "Jämställdheterna i Norden mellan retorik och praktik- studier av förändringar i privata och offentliga förståelser av modern jämställdhetspolitik" i NIKK - Nordiskt institut för kvinno och könsforskning.

behov och intressen och därför behöver jämställdhet så att dessa tillvaratas. (jmf Mark 2000, Magnusson 1999) Argumentationen för jämställdhet bygger på en mängd varierande uppfattningar, gemensamt för många versioner av jämställdhet är dock att man betonar konsensus, detta är något alla kan vara överens om. Från feministiskt håll har man riktat kritik mot att det konsensus som finns kring jämställdhet innebär en förlust av makt och konfliktperspektiv. (Magnusson 1999) Besvarare av kritiken menar bland annat att ett förstärkande av könskonflikter inte är den rätta vägen mot förändring.⁶

Jag har valt att diskutera dessa aspekter av jämställdhet då jag vill visa hur jämställdhet som ideal är mångfasetterat och komplext men samtidigt en diskurs som formulerats som ett utbrett samhällsideal. Jag hävdar inte att förståelser och det praktiska användandet av jämställdhet på Järva Mansmottagning sammanfaller helt med hur man på nationell nivå ger idealet innebörd men jag uppfattar de nationella diskurserna som metadiskurser som statuerar jämställdhet som ett ideal och norm.⁷

Metod

Detta avsnitt tar upp uppsatsens metodologiska utgångspunkter, diskursteori och dialogism. Uppsatsen kan alltså ses som en diskursanalys med inslag av litteraturteoretisk analys. Jag vill betona att dessa utgångspunkter inte ska ses som helt igenom metodologi då distinktionen mellan metodologi och teori inte är knivskarp. Diskursteori och dialogism fungerar i hög utsträckning som ontologiska och epistemologiska premisser även om jag också använder dem som verktyg i analysen. Avsnittet innehåller också diskussioner om intervjun som metod, mitt medverkande i kunskapsskapandet och begränsningar i materialet. Avslutningsvis diskuterar jag i detta avsnitt mina generaliseringsanspråk.

⁶ SOU 2005:66 *Makt att forma samhället och sitt eget liv - jämställdhetspolitiken mot nya mål* s.56:

”Jämställdhetspolitiken har kritiserats för att den skulle utgå från att ”fredsplikt” råder mellan könen, liksom att jämställdhet som begrepp inte lyfter fram frågan om makt. Detta väcker frågan om könskonflikter bör odlas och förstärkas, liksom om relationen mellan könen kan förstås i termer av krig. Vi menar att detta knappast är en rimlig utgångspunkt för ett förändringsarbete.”

⁷ Noterbart är att projektmålen för Järva Mansmottagning inte formuleras i termer av ojämställdhet utan man talar om ojämlikhet. (Se bilaga) Jag uppfattar dock att detta i denna kontext är översättningsbart till jämställdhet och använder mig därför av denna term.

Diskursteori

Den diskursteoretiska ståndpunkt som varit vägledande, både för hur jag ontologiskt och epistemologiskt positionerar mig och hur jag arbetat med materialet, bygger på en förståelse av språk som konstituerande av verkligheten och inte som en spegling av den samma. Mitt användande av diskurs är i den vidaste bemärkelsen, det vill säga diskursen inbegriper såväl yttranden som sociala praktiker.(jmf.Foucault 1971) Jag instämmer i den definition som Winther-Jørgensen & Phillips ger att ”utgångspunkten är ju att diskurserna genom att framställa världen på ett sätt och inte på ett annat konstituerar objekt på bestämda sätt, skapar gränser mellan sant och falskt, och gör vissa typer av handlingar relevanta och andra otänkbara.” (Winther-Jørgensen & Phillips 1999:138) Jag tänker nedan diskutera några viktiga aspekter av mitt diskursteoretiska perspektiv och varför de är användbara i en studie kring hegemonisk maskulinitet och hierarkisering av maskulinitet.

Min förståelse av diskurs och diskursanalys vägleds framförallt av de teorier som presenterats av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe och Michel Foucault. Foucaults diskursteorier hämtar jag framförallt från hans *Diskursens ordning* (1971) medan jag hämtar och kommer åt Laclau & Mouffes teorier genom Winther- Jørgensen & Phillips.(1999) För Foucault och Laclau & Mouffe är frågan om hegemoni och skapande av sanning centrala aspekter i en diskursanalys. Hos Laclau och Mouffe används begreppet ”objektivitet” för att förklara hur vissa diskurser får företräde framför andra. ”Objektivitet är alltså beteckningen för det som framstår som givet och oföränderligt, det som till synes inte får sin betydelse genom att skilja sig från något annat” skriver Winther- Jørgensen & Phillips.(1999:44) Detta har många likheter med hur Foucault förstår uppkomsten och solideringen av en diskurs, en process han kallar ”viljan till sanning”.(Foucault 1971) En specifik diskurs primat står dock inte ohotat utan mellan olika diskurser utspelar sig en kamp, ”antagonism”. ”Antagonismen” är den ”clash” mellan olika diskurser som sker inom ett fält. Att en diskurs övervinner denna antagonism och antar formen av objektivitet menar Laclau och Mouffe bero på ”hegemonisk intervention”, det vill säga att ” en artikulation som genom kraft (*force*) återupprättar entydigheten.”(Winther- Jørgensen & Phillips 1999: 55) Huvudfokus i

denna uppsats är just att förstå hur en viss form av maskulinitet som diskursivt skapad blir hegemonisk och fastslår sitt företräde gentemot andra former av maskulinitet. Dock skall inte tillblivelsen av en hegemoni och fastslåendet av det sanna betraktas som en fullständig och slutgiltig process, utan ur en poststrukturalistisk tradition finns antagandet att strukturen ständigt förändras och omformuleras. (Winther- Jørgensen & Phillips 1999) Detta faller väl samman med uppsatsens syfte då jag ser det som min uppgift att utforska hur hegemonisk maskulinitet skiftar och förändras utifrån sitt sammanhang, i detta fall ett jämställdhetsideal.

Den diskursteoretiska inriktning jag valt till denna uppsats lämpar sig också av anledningen att den i hög utsträckning fokuserar på det tvingande i diskursen och permanensen, det vill säga varför vissa diskurser är synnerligen seglivade. Foucaults syn på diskurs har framställts som ett perspektiv som ser till det sammanhållna och gemensamma i diskurser, inte till motsättningar mellan diskurserna. (Bergstöm och Boreus 2000:226) Det ses som ett problem att man inte ser till den höga grad av motstånd och förändring som finns. Med mitt syfte i fokus, att förstå varför hegemonisk maskulinitet är en så seglivad företeelse och varför den sanna maskuliniteten konfigureras utifrån vissa dominerande maktaxlar, lämpar det sig dock väl att fokusera på permanens.

Dialogism

Den grundläggande principen i dialogism, som skapat av och utvecklats kring litteraturvetaren Michail Bachtin, är att varje yttrande görs i relation till ett ”besvarande framtida yttrande”. (Pearce 1994:36) Dialogism är, menar Pearce, alltså sammanhanget inom vilken ett ord blir sammanförbart med sin mening. Att ett ords materialitet kommer att sammanfalla med sin mening genom den kontext det yttras i kan dock ses som problematiskt i relation till mina poststrukturalistiska diskursteoretiska antaganden som säger att man inte kan förstå något bortom diskursen. Pearce hävdar dock att dialogismen bygger på antagandet att man kan förstå och skapa mening av världen given att den är tillfällig. (Pearce 1994:10) Jag väljer dock att inte fördjupa mig i de eventuella konflikter

som kan finnas mellan diskursteori och dialogism utan väljer att använda dialogismen i dess mer poststrukturalistiska anda.

Inbyggd i att varje yttrande sker i relation till ett besvarande yttrande finns en förståelse av att yttranden alltid sker i en social kontext och att varje yttrande är en ”profoundly social act”, det vill säga bygger på ett socialt samspel mellan olika ”talare”. Det råder dock olikartade meningar om huruvida Bachtins dialogism har en förståelse av kamp och konflikt som vi t.ex. tidigare kunnat se hos Laclau och Mouffe. (Pearce 1994:11) Konflikt är dock som sagt något jag betonar och min förståelse av dialogism är således att yttranden alltid är relationella, men att det mellan yttranden i dialog kan råda konflikter och motsättningar genom en diskursiv antagonism. Makt och asymmetri är vidare något ytterst centralt i mitt användande av dialogism. Jag utgår i min förståelse och mitt användande av dialogism från Foucaults maktteorier där varje relation är impregnerad med makt och det ständigt finns asymmetri mellan olika ”talare” i dialogen.

Varför har jag då valt att sammanföra diskursteori och dialogism och vilka problem kan följa med detta? Ett av de huvudsakliga skälen till att jag valt att föra in dialogismen är diskursteorins begränsningar som handfast och empiriskt redskap. (Winther- Jørgensen & Phillips 1999:57 och 140) Framför allt rör sig diskursteorin på en relativt abstrakt språklig nivå och inte med språkets praktiska användande av människor som en resurs. (Ibid. 1999: 27) Trots att dialogismen skapats i en lingvistisk och litteraturvetenskaplig kontext avvisar Bachtin studier av språket som abstrakta system. Istället betonas språket som ”language in its concrete living totality” vilket jag menar gör det lämpat som verktyg.(Bachtin 1984 citerad i Pearce 1994:49) Jag uppfattar det som centralt att arbeta aktivt med sin metodologiska utgångspunkt i utforskandet då ”diskursiva mönster bevaras och förändras i diskursiva praktiker” ska ”bevarandet och förändrandet av mönstren ska därför sökas i de konkreta kontexter där språket sätts i spel.” (Winther- Jørgensen & Phillips 1999:18)

Vidare utgör dialogismen och diskursteorin en fruktbar sammansmältning då man genom att betrakta yttranden som dialoger förstår hur diskurser samspelar på olika nivåer och att

både motsättningar och samstämmighet existerar mellan olika former av yttranden. Dialogismen fokuserar som sagt mycket på dubbeltydighet och hur tal bygger på andra yttranden, vilket stämmer med Foucaults antagande om att kommentaren utgör en central aspekt av diskursen. Diskursen aldrig kan vara ny utan är ständigt en avlagring av tidigare yttranden.(Foucault 1971) Skillnaden är dock att medan diskursteori utgår ifrån Derridas ”différance”, att något betecknas genom frånvaro och förkastande av något annat, försöker dialogismen överbrygga ”différance” och se dialoger. I min uppsats är dock frånvaron och förkastandet, att beteckningen sker av det som inte är, det centrala även om jag söker se dialoger på olika nivåer i texten.

Metodologin som praktik

I detta avsnitt ska jag diskutera några begrepp som jag använder mig av från diskursteorin och dialogismen och hur jag strukturerat materialskapandet, transkription och analys utifrån metodologi.

Diskursteoretiska begrepp till att börja med. *Nodalpunkt* är ett begrepp som jag återkommer till och använder mig av. Detta begrepp talar om ett ”privilegerat tecken” en central utgångspunkt i en diskurs. (Winther- Jørgensen & Phillips 1999:33) För att denna nodalpunkt ska få en innebörd och bli begriplig krävs det att andra signifikanter positioneras kring detta tecken och ger det innebörd. Nodalpunkt talar alltså om vad som ska bilda ”rubrik” för en identitet eller diskurs och vad innebörden i denna rubrik blir. Genom att ekvivaleras eller ställas emot andra signifikanter får den mening.

För att en diskurs i antagonism ska objektiveras, bli den upplevt sanna och neutrala diskursen, krävs att vissa tecken som ännu inte fått sin mening fastslagen, så kallade *element*, omvandlas till, tecken som tillfälligt fått sin mening bestämd, så kallade *moment*. I min uppsats kan det röra sig om att vissa ord, som ansvar, på en mängd olika sätt kopplas till en form av hegemonisk maskulinitet. Ansvar som kan ha en mängd olika innebörder (element) fastslås i denna diskurs till att beteckna hegemonisk maskulinitet (och blir moment).(Winther- Jørgensen & Phillips 1999:34) Termen signifikant kommer

omväxlande att användas istället för moment och element och används på samma sätt, som något som ger mening i diskursen.

I dialogismens begreppsvärld är ju dialogen som sådan det centrala. Som sagt så utgör varje yttrande en dialog men den form av dialog jag framför allt koncentrerat mig på är Bachtins "doubly-oriented" eller "doubly voiced speech". Pearce definierar detta som att "it includes all speech which not only refers to something in the world but which also refers to another speech act by another addresser." (Pearce 1994:51) "Skaz", "stylization" och "parody" är tre former av dubbelröstat tal som alla använder sig av någon annans tal. Antingen för att stödja egna syften eller för att opponera sig emot annans tal (parodi) (Ibid. 1994:52) Det jag framför allt använder mig av i denna uppsats är "hidden dialogue" och "hidden polemic", i egen översättning *gömd dialog* eller *polemik*. I dessa dialoger refereras inte till och omnämns inte den diskurs som man relaterar till eller använder sig av utan dessa är "inferred", det vill säga man kan sluta sig till att dessa relateras till. I min analys är det framför allt diskursen om jämställdhet och vad det innebär som jag analyserar som "gömda dialoger". Då man i de allra flesta fall inte refererar till en uttalad diskurs som man stödjer sig på kommer jag genomgående att enbart kalla gömda dialoger eller polemik för dialoger.

Intervjuerna har på grund av mina språkvetenskapliga ansatser transkriberats ordagrant i sin helhet. Då omfattningen av uppsatsen och mina resurser är begränsade har jag inte, vilket jag upplever som önskvärt, kunnat transkribera mina intervjuer mer aktivt utifrån diskursteori och dialogism. Det vill säga jag har inte vinnlagt mig om röst, gester, uttal och dylikt mer än i vissa väldigt påtagliga fall. Jag har heller inte haft möjlighet att strukturera transkriptionerna så att de underlättar analys ur ett diskursteoretiskt och dialogiskt hänseende.

I analysen har jag däremot försökt urskilja centrala diskurser, nodpunkter och de omgivande signifikanterna för att utforska vilka tecken och diskurser som är centrala för hegemonisk maskulinitet. Jag har försökt se hur diskurser samverkar och/eller motarbetar varandra genom dialoger. Exempelvis har jag när jag funnit återkommande tal om "det

traditionella” försökt relatera detta till vad det finns i dialog med, och vad som utgör dess motbild t.ex. ”det moderna”. I de motsättningar som finns mellan vissa dialoger har jag försökt att se hur man löser dessa motsättningar för att frambringa samstämmighet.

Intervjun som metod och intervjuernas genomförande

Att jag valt intervjun för att skapa kunskap utifrån mitt syfte och mina frågeställningar går att förstå utifrån det jag tidigare diskuterat att diskursers tillblivelse och bevarandet formas i diskursiva praktiker, det vill säga i det praktiska användandet av språket.

Verksamheten på Järva Mansmottagning baseras i stor utsträckning på att man muntligt vidarebefordrar kunskaper och inte mycket tryckt finns om mottagningen.

Projektbeskrivningen är en av de få dokument som finns skrivna om mottagningen, vilka riktlinjer man arbetar utifrån och vilka bakgrundskunskaper som ligger till grund för mottagningen. Med tanke på den begränsade mängd tryckta material som finns kommer man alltså bäst åt idéer, föreställningar och tankar kring mottagningen och maskulinitet genom intervjuer med personalen. Att tolkningar och förståelser dessutom troligen skiljer sig åt när personalen praktiskt arbetar och talar om mottagningen gör därtill att jag kan komma åt komplexitet och motsättningar i talet kring maskulinitet på mottagningen. För att dessutom se hur man förstår och tolkar det officiella mål mottagningen har uttåt har jag valt att relatera respondenternas tal till projektmålsättningen.

Intervjun som metod menar jag ska förstås som en gemensam verklighetskonstruktion vilket innebär att jag deltagit i en kontextbunden konstruktion av kunskap och inte under intervjuerna sökt gräva fram en sann eller riktig uppfattning hos respondenterna. (Kvale 1997) Att benämna intervjupersonerna som respondenter grundar sig också i denna uppfattning, att jag inte söker fakta av dem jag intervjuar utan deras upplevelser och tolkningar av sin omvärld. (Jmfr Esaisson m.fl. 2000) Dialogismen har också betydelse för hur jag betraktar intervjuerna som material. Intervjuerna består av dialoger på en mängd olika plan, dels uppstår de som dialoger mellan mig och respondenten, dels finns också som jag återkommer till i analysen dialoger med diskurser på olika nivåer. Inte minst under de föreläsningar som jag deltog i skapades kunskap och förståelse för materialet genom dialoger. Under pauserna småpratade jag med Erik Gustavsson,

mottagningens verksamhetschef och sjukskötare, och under lektionerna ställdes frågor till mig och jag deltog i värderingsövningar tillsammans med klassen.

Intervjuerna har alla varit halvstrukturerade då jag velat fånga respondenternas uppfattning om maskulinitet inte enbart som svar på direkta frågor, utan även vilka uppfattningar om maskulinitet som ryms i talet om mottagningen och varför den behövs. Jag har använt mig av intervjuguide med rubriker för att kunna göra jämförelser och finna motsatta uppfattningar kring mottagningen och maskulinitet, men även för att möjliggöra en senare analys där innehållet mellan intervjuerna inte är allt för disparat. Jag har dock försökt att hålla intervjuerna öppna och ställa följdfrågor för att få dem så dynamiska fyllda av utförliga beskrivningar som möjligt. (Kvale 1997:41f)

Då respondenternas arbetsuppgifter och roller skiljer sig mycket åt på mottagningen, och en inte längre arbetar där, har intervjuguiderna i viss mån individualiserats.⁸ Bland annat så har frågor om mäns upplevelser och kunskaper om kroppen framför allt ställts till sjukskötarna Nevall och Gustavsson som arbetar med det kliniska. Frågorna till projektledaren Neves Ekman har dessutom i större utsträckning rört frågor om tankar vid mottagningens uppstartande om män och manlighet och varför man upplevde att det fanns behov av en sådan. Generellt har dock intervjuguiderna alltid rört sig kring frågor om vilka problem män har som uppsöker mottagningen, vilka kunskaper och tankar män har om den egna kroppen, vilka upplysningar och kunskaper män är i behov av och vilka råd man kan ge till män. Dessutom har jag ställt frågor om mottagningen, hur den uppfattas, varför den behövs och betydelsen av att bara män arbetar där.

Självreflexivitet

Att jag som forskare skulle vara en objektiv förmedlare av kunskap är en uppfattning jag motsätter mig. Jag vill tvärtom betona att jag betraktar mig själv som delaktig i skapande av kunskap under intervjuerna och inte minst i skapande av uppsatsen i sin helhet. På grund av detta vill jag diskutera ur ett självreflexivt perspektiv vilken påverkan jag och kontexten haft på intervjuerna samt vilka svårigheter jag upplevt i arbetet med

⁸ Av denna orsak har jag valt att inte bifoga intervjuguiden, då den skiljts sig mellan respondenterna och inte finns som enhetlig.

intervjuer och analys. Slutligen vill jag också diskutera vad jag vill att min uppsats ska bidra till och vilka generaliseringsanspråk jag har.

Vad respondenterna gav uttryck för och betonade upplever jag delvis vara beroende av vilka uppfattningar och förväntningar man hade av mig. Både Neves Ekman och Gustavsson hade jag träffat innan intervjuerna och pratat om uppsatsen och om genusvetenskap med. Det är därför sannolikt att de tryckte mer på saker som jämställdhet och manlighet som könsroll och funderade kring hur jag som forskare skulle uppfatta deras tal.⁹

Sociologer och antropologer har återkommit till svårigheterna med att studera sin egen kultur och det som ligger nära en själv och är självklart. Detta är något som jag upplevt som påtagligt i arbetet med Järva Mansmottagning. Då jag redan tidigt tyckte att verksamheten verkade fylla ett gott syfte och jag blev positivt mottagen av personalen upplevde jag det svårt att dekonstruera det tal som fanns på mottagningen. Att lyckas ställa sig främmande inför materialet blev dessutom svårt då man många gånger rörde sig kring sådant som jag såg som viktigt och betraktade som mer eller mindre relativa sanningar, såsom jämställdhet och jämlikhet.¹⁰ När jämställdhet blivit en så påtaglig diskurs i vårt samhälle måste vi som genusvetare kunna ställa oss främmande inför denna och kritiskt granska dess inslag trots att dess existens delvis är en konsekvens av ”nedsippring”, att de vi forskat kring fått inflytande i samhället. Detta, att granska jämställdhetsdiskurser som ligger nära mig själv, är det jag förutsatt mig att göra. Något som dock inte görs inte utan återkommande självreflexivitet.

När det gäller makt och tolkning vill jag också säga att det fullständiga innehållet i intervjuerna inte speglas i uppsatsens analys då jag där koncentrerat mig på att besvara mitt syfte och mina frågeställningar. Intervjuerna har rört en mängd olika områden, och

⁹ Med detta intet sagt att man inte tyckte dessa saker, jag menar dock att i mötet med någon annan hade detta kanske inte blivit så framträdande.

¹⁰ Att jag delar respondenternas kultur och dess normer och förståelser blev inte minst påtagligt under föreläsningarna då jag näst intill blev en sorts samarbetspartner till Gustavsson. Under värderingsövningarna överensstämde våra uppfattningar oftast tillskillnad från de andra deltagarnas. Efter lektionen tackade en kvinna mig för att vi kom vilket tydliggjorde att vi uppfattades som samarbetande.

framför allt har intervjuerna handlat om maskulinitet kopplat till sexualitet då det är det som är mottagningens fokus. Det ligger i forskarens makt och kontroll att bestämma hur analysen och intervjuerna ska framträda. Jag uppfattar att det talet om sexualiteten på Järva mansmottagning speglar aspekter av maskulinitet på ett mer generellt plan.

”Eftersom sexualitet och kärlek inbegriper normer, ideal, föreställningar, känslor och önskningar liksom handlingar, så har varje beskrivning en tendens att också rymma element som härrör från föreskrivande nivåer” argumenterar kulturhistorikern och sociologen Steven Seidman något som jag tycker förtjänstfullt fångar även mina anspråk.(Seidman 1991 återgiven i Laskar 2005:28) Jag menar alltså att talet om sexualitet och maskulinitet på mottagningen skapar uppfattningar och förståelser som skapar och omformulerar hegemonisk maskulinitet. Jag vill också poängtera att mottagningens verksamhet inte speglas till fullo i denna uppsats då detta inte varit dess syfte.

Vilka generaliseringsanspråk har jag då genom min uppsats? Med tanke på uppsatsens begränsade omfattning och att intervjuerna endast är fyra stycken kan dessa ses som små. Min uppsats syftar inte till att säga något generellt om vilken inverkan jämställdhet har på maskuliniteten och omformulerandet mot ny hegemoni. Däremot kan uppsatsen som kvalitativ och utforskningsväckande väcka uppslag och öppna upp för hur man kan förstå och tänka kring en hegemonisk maskulinitet i ljuset av jämställdhet. Citat och återgivanden som jag gör från intervjuerna ska heller inte ses som fullständiga redogörelser för intervjuernas innehåll. Som jag poängterat så rörde intervjuerna en mängd saker, citaten och återgivande exempel ska ses som illustrationer för resonemang. För att visa på komplexiteten och det många gånger motsägelsefulla i materialet har jag valt att redovisa detta i så stor utsträckning som möjligt.

Analys

Min analysdel består av empiri och mer analytiska teoretiska reflektioner integrerat. Detta då jag menar att även presentationen av empiri är en del av analysen och grundar sig i val och bortval jag gjort. Analysen är upplagd så att jag inledningsvis diskuterar några centrala drag kring maskulinitet som man talar om på Järva Mansmottagning, olika typer

av maskulinitet som fungerar som motbilder. Jag diskuterar sen vilken hegemonisk maskulinitet som skapas och relaterar tillbaka till de motbilder och upplevt avvikande maskuliniteter jag inledningsvis diskuterat. Vidare diskuterar jag i avsnittet ”Män är vi allihop- du med och jag med” vad som beskrivs som det gemensamma män har i maskuliniteten, d.v.s. den delaktighet man har med hegemonisk maskulinitet. Avslutningsvis diskuterar jag vad jämställdhet innebär för en hegemonisk maskulinitet, och knyter ihop säcken.

Män från andra kulturer

Männen som besöker Järva Mansmottagning kommer från hela världen och talet kring manlig sexualitet kommer därför upprepade gånger i intervjuerna att röra sig kring kultur och hur den icke-svenska kulturen påverkar manligheten och manlig sexualitet. Explicit och implicit finns hos respondenterna en tanke om att Sverige är ett jämställt land i jämförelse med patienternas hemländer. Ångström uttrycker att ”nästan alla samhällen är ju patriarkala” och att ”man kommer från en kultur där mannen bestämmer allting. Och kvinnan hon ska bara finnas.”

På frågan om varför man valt att enbart ha män arbetandes på mottagningen, vad fördelarna med det var, svarade alla att det bl.a. grundade sig i att det var män från andra kulturer som besökte mottagningen.¹¹ Man menade att det kanske inte var tillåtet för en man att undersökas av en kvinna och Neves Ekman säger att ”det kan finnas ett större motstånd mot, bland män från andra kulturer där man har en striktare uppdelning mellan könen, att visa sitt kön och diskutera sexualitet med en kvinna”. Män från andra kulturer beskrivs alltså som mer segregerade från kvinnor än vad svenska män är.

Att andra kulturer inte karaktäriseras av jämställdhet på samma sätt som Sverige blir också tydligt genom respondenternas tolkningar och förklaringar av mansmottagningens projekt mål som uttrycker att man ska ”öka förståelsen för och kompetensen i att hantera

¹¹ Män från andra kulturer är en av de vanligaste benämningarna på dessa män från respondenterna, vilket jag därför kommer kalla dem genomgående. Vid några tillfällen kommer jag av utrymmesskäl benämna dem som icke-svenska men detta är min benämning och inte respondenternas.

den egna mansrollen.”¹² Respondenterna beskriver detta som en fråga om att hantera en ny mansroll när man kommer till ett nytt land. ”Mansrollen kan se annorlunda ut än vad man är traditionellt van vid ” menar Neves Ekman. Gustavsson berättar om en man och hans desperation då hans hustru vill skiljas, för att illustrera den problematiska situation som män kan konfronteras med i den nya kulturen. Mannen jobbar 12 timmar sju dagar i veckan för att försörja familjen “och kvinna ska klara av och sköta allting hemma som hon gjorde när dom bodde i sin egen kultur”, säger Gustavsson. Av detta kan man förstå att de traditionella rollerna hemifrån bygger på mannen som familjeförsörjare och kvinnan som är hemma och sköter hushållet.

När man talar om den icke-svenska kulturen och olika förväntningar på mansrollen så finns det en uppfattning om en konflikt mellan olika ideal och olika förväntningar. Gustavsson menar att förflyttningen till Sverige innebär en ”dramatisk förändring” och Ångström beskriver det i termer av ”kulturell problematik” och att det är ”som att komma till månen” när man möter den svenska kulturen. Man har svårt att hantera relationerna mellan könen i det nya samhället, bland annat kvinnors ökade frigörelse sexuellt. Det som Gustavsson upplever är de främsta problemen med mansrollen i det nya samhället är den upplevelse av förlorad makt och status som invandrade män erfar i det jämställda Sverige. ”Den status man naturligt får som man i en kultur har man inte här.” Ångström beskriver hur männen inte kan hantera en ökad frigörelse för kvinnan. ”Det kan vara en skymf för mannen i många kulturer att frun måste ut och arbeta” säger Ångström och att mannen då försöker hindra kvinnan att gå ut, vilket beskrivs som att ”låsa in” sin partner.

Det finns dock olika röster inom diskursen om kultur och maskulinitet, och antagandet om att andra kulturer är patriarkala och ojämställda och att det alltid innebär en konflikt för män som kommer hit, ifrågasätts. Nevall menar exempelvis att man inte kan förutsätta ojämlikhet i relationer mellan män och kvinnor från andra kulturer. Dessutom finns diskurser om likhet, där skillnader mellan kulturer tonas ned. Respondenterna menar att när det gäller sexualitet så är det egentligen inte någon skillnad och Gustavsson beskriver sexualiteten som ”unikulturell” där tankarna och känslorna liknar varandra i alla kulturer.

¹² Se bilaga

Denna betoning på likhet ska inte glömmas bort, trots diskussioner om hur kultur blir en särskiljare mellan svensk och icke-svensk maskulinitet. Jag kommer därför att återkomma till sexualiteten som gemensam i avsnittet där jag diskuterar mäns upplevda delaktighet med ett maskulinitetsprojekt.

En ökad frigörelse och ökade möjligheter för kvinnor är icke desto mindre något som man på Järva Mansmottagning menar är en stor orsak till de invandrade männens upplevelser av svårigheter i sin mansroll. Kulturerna som männen kommer från beskrivs som sagt som ”patriarkala” där männen har all makt och när man kommer till Sverige möts man av nya ideal. Här har kvinnan en massa rättigheter och möjligheter, och när hon upptäcker detta slutar det ofta i skilsmässa. Kvinnorna beskrivs som inte längre beroende av sina män som är ”kvar i någon slags gamla stereotypa roller.” Dessutom beskrivs kvinnorna som ”oftast mycket duktigare”, hon pluggar längre, är bättre på svenska och kan få bättre jobb.(Gustavsson) Det svenska samhället ger kvinnorna från andra kulturer vad Gustavsson beskriver som en “boost”, medan männen upplever maktlöshet och frustration då de inte kan hantera den nya jämställdheten.

Nära relaterat till de beskrivningar av en man från en annan kultur som upplever en kulturkrock och ökad maktlöshet är mannens familjeförhållanden. Dels så pratar man om relationen mellan barn och förälder. Ångström diskuterar möjligheten att kunna utvidga verksamheten till att innefatta familjerådgivning och säger att ”det är många män som oroar sig framför allt för sina döttrars sexualitet som kommer hit”. När Gustavsson är ute och föreläser på Komvux och ”Svenska för invandrare” (SFI) så återkommer han till att kunskapen är viktig för att kunna kommunicera med sina barn, att kunna lära dem. Han menar att det kan vara svårt att komma till en ny kultur, särskilt om man har barn, där normerna ser annorlunda ut än vad man är van vid. Även Neves Ekman uppmärksammar detta när hon säger att det man såg innan starten av mansmottagningen var att barn fick olika budskap kring kropp och sexualitet hemma och i skolan. ”Dom fick ett budskap i skolan och ett hemma som kanske byggde på traditionella föreställningar och ibland på okunskap”. Dels pratar man också om relationen till partnern, som uteslutande beskrivs som kvinna. I relationen till partnern är det dels den ojämlika relationen som jag

diskuterat tidigare man talar om. Exempelvis när Ångström beskriver män som inte vill att deras fruar ska gå ut med väninnor. Man pratar också om hur kulturkrocken mellan den gamla kulturen och Sverige orsakar svårigheter i relationen. Som Gustavsson uttrycker det:

Men sen har vi den andra effekten som kvinnor som får all den makten och möjligheten [i och med jämställdhet i Sverige, min anm.], och till och med jobb, som inser att jag behöver inte min man [...] för han har inget jobb, för han talar inte språket.

Samtidigt är familjen en bärande signifikant i beskrivningen av män från andra kulturer. Relationen till familjen är nära och han relateras ofta till sin familj, t.ex. vad de ska tycka om olika saker.

Maskulinitet som konstrueras på Järva Mansmottagning beror alltså i hög utsträckning på begrepp som ”kultur” och vad man benämner som ”kulturell problematik” och ”kulturkrockar”. Bakomliggande i denna maskulinitetskonstruktion är en idé om kultur som ett homogent fenomen som man bär med sig och som i sin tur kan krocka med ”vår” kultur. Det är en dubbelröstad dialog som förs om kultur, och den är på många sätt komplex då man till exempel frågar sig vilken kultur man egentligen talar om när man säger kultur. Det vill säga man ifrågasätter reduceringen av kulturer till kultur och erkänner skillnad emellan dem. Å andra sidan återkommer man till andra kulturers sedvänjor och förhållningssätt som om vore de enhetliga sinsemellan. Dessutom finns en dialog med diskurser i vilken andra kulturer representeras som patriarkala och kvinnoförnedrande och där invandrare därmed saknar kunskaper och förståelse för den svenska jämställdheten. (jmf Bredström 2002) Vad man kan se är att det sker en konstruktion av den ”kulturellt andre” mannen, en man som förkroppsligar problem. Centralt i konstruktionen av män från andra kulturer är metaforiken runt att vara kvar i något förlegat, han *sitter fast* i gamla stereotyper och beror på *traditionella* föreställningar och ideal. Att lära sig att ”hantera den egna mansrollen” (från projekt målet) handlar alltså om att hantera konflikten mellan sin traditionella mansroll från en patriarkal kultur och de krav på jämställdhet som det svenska samhället kräver. Denna konstruktion, där män från en annan kultur beskrivs som fast i en patriarkal tradition, är i allra högsta grad konstituerande för en hegemonisk maskulinitet som är

relaterad till jämställdhet. Detta kommer jag därför att återkomma till när jag diskuterar etablerandet av hegemonisk maskulinitet och jämställdhet.

Äldre och yngre män

Under intervjuerna återkommer respondenterna i olika sammanhang till manlighet och män relaterat till ålder och olika generationer. Olika former av manlighet beskrivs ofta som beroende av ålder. Framför allt är det skillnaden mellan en yngre generation och en äldre som får betydelse. Att vilja vara oberoende och en ovilja att söka hjälp kopplas framför allt till en äldre generation. Gustavsson kommer redan vid vårt första möte in på att män inte läser av sina kroppar och inte håller koll på sin egen hälsa, att det är kvinnorna som ringer in till mottagningen för sina mäns räkning. Då jag under intervjun frågar hur han tänker kring detta om mäns dåliga omsorg om sin hälsa, förklarar han detta med kraven på män att vara starka och oberoende. Han menar att föreställningen lever kvar att en ”bra karl reder sig själv, man hjälper sig själv [...]” och säger att ”det hänger kanske kvar lite hos en del män. Mer i den äldre generationen” Att vara stark och oberoende är alltså något som främst karakteriserar en äldre generation. Och uttrycket att ”det hänger kvar” indikerar att man beror på en gammal traditionell bild av manlighet som existerar som en kvarleva i ett nytt samhälle.

Den äldre generationen män kopplas också i större utsträckning samman med isolation och sämre förmåga att uttrycka känslor och samtala. Det som av respondenterna beskrivs sammankopplat med mansrollen är att man inte kan prata på samma sätt om sin sexualitet och sina känslor. Behovet av en mansmottagning motiveras av alla respondenter vara mäns avsaknad av bra ställen att vända sig. Och denna avsaknad av någon som lyssnar och att kunna prata motiveras också som en åldersfråga. ”Om man tittar på mina vänners fäder är det ofta väldigt ensamma män”, menar Gustavsson. Neves Ekman kopplar på liknande sätt manlighetens svårigheter att prata om ”intima saker” till generation.

Att det är gamla saker som hänger kvar hos den äldre generationen blir också synligt när man pratar om möjligheter att ändra synsätt och bilda kunskap hos en äldre generation män. Nevall menar att han hellre vill jobba med yngre män då han upplever att det är

svårare att lära en äldre man nya kunskaper. Vidare menar han att möjligheten att göra intryck hos yngre killar är större, medan det kanske hos äldre män inte gör lika stor nytta då man får kunskaperna på äldre dar. Hos Ångström knyts ålder till etnicitet och kulturellt ursprung då han pratar om synen och uppfattningen om homosexualitet. ”Framför allt om man är född i dom här kulturerna så har man ju det synsättet redan sen man föddes så att säga.” Att vara äldre och född i en viss kultur medför alltså en svårare personlig konflikt om man märker att man är homosexuell då dessa värderingar strider mot vad man lärt sig.

Om den äldre generationen män konstrueras kring vilja till oberoende, sämre förmåga att verbalisera känslor och sexualitet, sämre sociala relationer och mindre förändringsbenägenhet så beskrivs en yngre generation av män som ”i förändring”. När Gustavsson pratar om hur män, i synnerhet de äldre, varit ovilliga att söka hjälp uttrycker han också att en yngre generation av killar håller på att ändras.

Linn: Är det här någonting vi borde ändra på tycker du. Det här att män inte kan ta hjälp och inte släppa?

Gustavsson: Jag känner ju att det håller på att ändras det gör jag absolut och det märker jag också när jag pratar med andra från ungdomsmottagningar och procenttalen stiger på antalet killbesök på alla sådana ungdomsmottagningar runt om i stan och det [finns] ökat krav att se dem och ta hand om dom och dom kräver mer också så att..Tidigare har ungdomsmottagningarna mer varit tjejer och p-piller och aborter [...] det är mer män som aktivt är engagerade så jag tror absolut att det håller på att ändra sig.

Gustavsson menar också att en yngre generation killar är mer medvetna om kroppen och mer nyfikna, något som han beskriver som ”den nya kulturen” där män bland annat rakar sig och trimmar sitt könsorgan. Nevall menar att vissa män kunde komma och undra över ”knotttror som dom haft i 30- 40 år” vilket talar om äldre män som mindre nyfikna och mer obrydda.

Som synes så anknyter talet om manlighet och ålder till teman kring förändring och att bryta med det gamla traditionella sättet att vara man. Man talar om en förändring mot en modern och ny form av manlighet som karakteriseras av nyfikenhet och förkastandet av manliga karakteristika som oberoende och tystlåtenhet. Maskulinitet konstrueras således

inte som något statiskt men vissa former av maskulinitet får representera en mer bakåtsträvande och mindre förändringsbenägen maskulinitet. Talet om förändrad manlighet relaterat till ålder måste dessutom förstås i intersektion med etnicitet som jag tidigare diskuterat. Som sagt poängterades icke-svenska mäns kulturella arv från ett patriarkalt samhälle och att de upplever en kulturkrock speciellt relaterad till den svenska jämställdheten. Både ålder och etnicitet kommer alltså att beteckna en traditionell maskulinitet som inte tagit till sig ett modernt jämställdhetsideal. Nordins studie av ensamstående män i norrländsk glesbygd visar att vissa former av maskulinitet marginaliseras inom en heterosexuell matris och i en maskulinitetens hierarki. Som Nordin poängterar, vilket även konstaterats inom maskulinitetsforskning, innebär en ny globaliserad ekonomi att kraft och kroppslighet blir allt mindre central för maskuliniteten. Istället sker en omvandling mot medelklassmannens skicklighet, kunskap och färdigheter. (Nordin 2005:30, Connell 1995:82) I denna omvandling av maskulinitet kommer "traditionell maskulinitet" att betraktas som bakåtsträvande och motpol till en ideal maskulinitet som karakteriseras av modernitet. Diskursen kring de norrländska männen som "okultiverade, druckna och frustrerade män" som köper ryska kvinnor då de inte kan hitta någon att gifta sig med har tydliga likheter med den maskulinitet som konstrueras på Järva Mansmottagning i skärningen mellan ålder och etnicitet. (Nordin 2005:28) De norrländska männen marginaliseras på grund av att de inte kan vara heterosexuella på rätt sätt, att träffa en rysk kvinna innebär att man riskerar att bli betraktad som "oförmögen till att ha ett jämställt förhållande med en kvinna." och att därmed inte betraktas som en "modern svensk man". (Ibid. 2005:43) På liknande sätt så föreställs äldre män och med icke-svensk bakgrund inte (kunna) leva i jämställda relationer då deras kultur och/eller generation inte kan hantera kvinnors ökade frigörelse i Sverige.

De äldre icke-svenska männen så väl som de norrländska männen i Nordins studie misslyckas inte enbart med att vara jämställda moderna män. Man misslyckas också eller kanske på grund av detta att behålla en heterosexuell relation med kvinnor och att behålla sin status gentemot dem. På Järva Mansmottagning återkommer man till hur de icke-svenska männen förlorar sin status. Som Gustavsson beskriver det så resulterar det ofta i

skilsmässa då kvinnan i relationen upptäcker att mannen är "kvar i någon slags gamla stereotypa roller" och att hon inte längre är beroende av honom för försörjningen. På samma sätt beskrivs de norrländska männen inte kunna attrahera kvinnor som flyr bygden i jakt på något bättre. Hos både invandarmännen och norrlänningarna anses detta bero på deras egna bakåtsträvande attityder, att man hänger fast vid det gamla. Det vi kan se är alltså konstruktionen av "traditionella män" eller "traditionella förlorare" i relation till "progressiva kvinnor" där männen utgör ett problem. Detta att se män som traditionella och kvinnor som progressiva har uppmärksammats av Ulrika Dahl i hennes avhandling om jämställdhetsarbete i Jämtland. (Dahl 2004) Denna diskurs har nu kommit att beteckna även relationer mellan män och kvinnor i förorten.¹³ Paralleller mellan diskurser om svensk glesbygd och förorten finns alltså alldeles uppenbart, och vad som blir tydligt är hur femininiteten här kommer att representera det progressiva och det positiva då man strävar efter något bättre bortom sin begränsade sfär. Den diskurs om maskulinitet som jag vill hävda representeras i mitt material betecknas av det begränsade, en maskulinitet som inte bara stannar utan *stannat*. Nordin menar att dessa omvandlingar av maskulinitet och femininitet är en form av "illusorisk omvänd genushierarki" vilket på ett mycket träffande sätt fångar hur man ska förstå konstruktionen av en maskulinitet i intersektionen mellan ålder och etnicitet och även i viss mån geografisk plats där förorten kommer att representera ett sorts "annorlunda". Denna "omvända genushierarki" får också betydelse för konstruktionen av en viss typ av hegemonisk maskulinitet som vi kommer att se.

Rädda män, frustrerade män och oroliga män

Ord som återkommande används för att beteckna känslor och omständigheter kring männen som besöker Järva Mansmottagningen är rädsla, frustration och oro. Rädsla är en känsla som Ångström bland annat använder för att beskriva männen med invandrarbakgrund vilka konfronteras med nya värderingar, man är "rädd för vad polarna ska säga". Han liknar det vid att stå vid en trampolin och inte våga hoppa fast man vet att det inte är farligt. Rädsla är också den känsla som diskuteras när Ångström talar om

¹³ Exempel på denna mediala diskurs är *Dagens Nyheter*s artiklar "Flickor lämnar byn pojkarna stannar kvar" 2005-11-19 och "Killarna blir kvar när tjejerna drar" 2005-11-24). Där man skriver om män i förorten som väljer att stanna kvar medan kvinnorna lämnar den. Ingrid Hedström skriver i sin krönika om kravallerna i förorter till Frankrike att: "[F]ler flickor från förorterna klarar sig bra i skolan och satsar på utbildning som en väg till ett *bättre* liv bortom betonggettot. [...] medan pojkar stannar hemma i en trygg men *begränsad* mansvärld. ("Flickorna lämnar byn pojkarna stannar kvar" DN 2005-11-19, mina kursiveringar.)

problematiska upplevelser av att vara homosexuell hos männen han möter. ”Vad är det man är rädd för?” är en fråga att bena i menar han.

Frustration är ytterligare en känslöstämning som man talar om och man betecknar de män man möter med. Känslan förklaras framförallt som ett uttryck för ett missnöje med sina möjligheter att prestera. Nevall talar bland annat om ”frustrationserektionsproblem” som grundar sig i psykologiska orsaker, förväntningar på att bevisa sin manlighet genom erektionen bland annat. Det tidigare diskuterade talet om mäns upplevelser av maktlöshet av en svensk jämställdhet beskrivs också i termer av frustration. En upplevelse av att ha mindre makt än kvinnan orsakar frustration. ”Det här samhället är inte jämställt kvinnan har mycket mer makt än mannen har. Man rasar från toppen till botten medan kvinnan på något sätt ständigt stiger uppåt och den frustration [sic] att tappa position.” (Gustavsson) Frustrationen förklaras alltså med förlorad makt och kontroll och parallellt med talet om frustration finns kopplingen till våld. Som Neves Ekman uttrycker sig om våld ”så är det ju en jättestor frustration som får sin explosion”. Frustrationer är således en bakomliggande känsla som i sin extremform kan leda till våld.

Även oro återkommer som en känslöstämning som man använder för att beskriva män som kommer till mottagningen. Oron är i många fall kopplad till att man kan bära på någon könssjukdom, och förklaras med att män saknar någonstans att få samtala och någon som lyssnar och ställen att söka hjälp. Men på samma sätt blir oron också en orsak till att mansmottagningar ska finnas. Män uppges bära på en massa frågor och oro, men att kraven på dem gör att man på mottagningen inte alla gånger kan dämpa denna oro. Ångströms ord kan illustrera detta: ”Vi [män] ska inte ha några fel och då går man och smyger med sina fel och sin oro och alltihop va.”

Dessa tre känslöyttringar kan sägas vara nodalpunkter i ett tal om manliga känslor och upplevelser runt sexualiteten och den egna manligheten hos respondenterna. Gemensamt för talet kring oro, frustration och rädsla är att de tangerar ett tema om att man inte lyckas leva upp till manlighetens ideal och att inte ha en plats där man kan ge uttryck för sina tillkortakommanden. ”Män får inte uttrycka svaghet, män ska vara potenta, män ska vara

erövrare [...] dom här komponenterna i manligheten är negativa för mäns sexuella och reproduktiva hälsa” menar Neves Ekman och ett liknande synsätt ger Gustavsson och Ångström uttryck för. Erektionsproblem är ett återkommande tema hos respondenterna och på detta område råder en samstämmighet kring att potensen och erektionen är en viktig del för att män ska känna sig som män. Här kan de ovan diskuterade känslouttryckarna beteckna patienterna. Upplevelser av misslyckanden och besvikelse går ofta hand i hand med talet om dessa känslouttryckningar och tillsammans används de återkommande för att skildra män som ställs inför krav på en manlighet som är svår att leva upp till och parallellt med detta känner en förlust av makt och kontroll. Som Ångström uttrycker det:

Det är lite det här James Bond. Man ska vara sån, man ska kunna allting, man ska vara bäst, man ska vara starkast. Och så fort man träffar en kvinna så tar det bara fem minuter så hamnar man i säng med henne. Det är framgång för män va. Har man inte mycket pengar, är man inte skicklig, och är man inte snygg så är man inte karl, och kan man sen inte genomföra ett ordentligt samlag [...] Då är det bara att gå och gräva ner sig.

Det explicita problematiserandet av mansrollen och manligheten hos respondenterna existerar som dialog med svenska jämställdhetsideal. Att poängtera att även män och deras sexualitet måste ges utrymme och bli sedda betraktas inte alla gånger som att man utgår från jämställdhetsperspektiv, då jämställdhet oftast uppfattas som att man uppmärksammar relationerna mellan män och kvinnor.¹⁴ Jag tolkar dock detta tal om att ”män ska bli sedda som män” med egna problem och funderingar som dialogiskt med en jämställdhetsideologisk tanke att även män måste uppmärksammas i jämställdhetsarbetet. Slutrapporten ”Vill man ha jämställdhet?” från det statliga projektet ”Män och Jämställdhet” konstaterar efter en debatt om mäns deltagande i jämställdhetsarbetet att:

Var detta, att involvera män, något nytt i svensk jämställdhetspolitik? Det kom i alla fall att utbryta en debatt i Sverige kring om män har ett ansvar för jämställdheten, likväl som kvinnor. Det var också viktigt att markera att män är lika viktiga i jämställdhetsarbetet som kvinnorna. För vad är jämställdhet om inte både män och kvinnor är involverade? (Wetterberg 2002:23)

¹⁴ Hur och i vilken utsträckning man relaterar till jämställdhet som en del i mottagningens uppgift skiljer sig mellan respondenterna men jag tolkar det som att alla ser jämställdhetsdiskursens rättvisaspekt, att män ska ha lika rättigheter och möjligheter att ta hand om sin sexuella och reproduktiva hälsa, som viktig för mottagningen.

Som citatet illustrerar och kulturanthropologen Ulrika Dahl konstaterar så bygger tanken om svensk jämställdhet på att män och kvinnor samarbetar (Dahl 2005:59) Att man på Järva Mansmottagning uppmärksammar män och deras problem kan alltså förstås utifrån ett jämställdhetsperspektiv som betonar att båda könen ska involveras i jämställdheten och därtill att båda (ska) gynnas av den, något som även ”Vill man ha jämställdhet?” ger uttryck för. (Wetterberg 2002:163ff)

Talet om frustrerade, rädda och oroliga män är i dialog med diskurser om ” kris i maskuliniteten”. Denna diskurs har uppmärksammats mycket på senare år, där Susan Faludis *Stiffed* (1999) kan sägas vara ett viktigt bidrag (Bredström 2002:200). Krisen har beskrivits som att en framväxande feminism har uppmärksammat mäns överordning och ifrågasatt den, vilket har fått män att dels tvingas reflektera över sig själva och sin manlighet samtidigt som man har fortsatt krav på att vara en riktig man. (Whitehead 2002:48) Diskursen talar om kvinnor som får ökade möjligheter, medan män går en dyster framtid till mötes med ökad ohälsa och isolation. (Ibid. 2002:49) Betraktar vi respondenternas tal om män som erfar maktlöshet då man förlorar status till kvinnor och vars (sexuella och reproduktiva) hälsa försämras genom en ensidig fokusering på kvinnor blir det tydligt att man talar om en maskulinitet i kris. Min poäng, som jag ska återkomma till i senare avsnitt, är att diskursen om en maskulinitet i kris som mitt material ger uttryck för är en form av berättelse om maskulinitet och genusförhållanden vilken interagerar med en jämställdhetsdiskurs i konstruktionen av hegemonisk maskulinitet.

Mot en ny hegemoni

I detta avsnitt analyserar och diskuterar jag vilken hegemonisk maskulinitet som konstrueras på Järva Mansmottagning och hur relationerna mellan denna ideala maskulinitet och jämställdhet ser ut. För att förstå konstruktionen av denna maskulinitet kommer jag relatera tillbaka till tidigare diskussioner. Vad som är centralt i förståelsen av hegemonisk maskulinitet och hierarkiseringen av maskuliniteter är att det är en komplex tillblivelse som inte enbart handlar om att hegemonisk maskulinitet skapar en negativ motbild utifrån vilken den speglar sig själv. Bredström skriver att diskursen om

invandrarkillen som våldtäktsman handlar om en ”omformning av den hegemoniska maskuliniteten, det vill säga en manlighet på väg att maskera sig själv som den *normala*, den *ofarliga* och framför allt den *jämställda*” (Bredström 2002:200) Detta citat anser jag på många sätt fånga min teoretiska ansats: att hegemonisk maskulinitet omskapas utifrån ett förändrat samhälle. Jag vill dock poängtera, möjligen i viss polemik med Bredström, att begreppet ”maskera” har en klang av konspiration och medveten strategi bakom sig. Detta är allt för förenklat, en omformning av hegemonisk maskulinitet är en följd av diskursiva glidningar. Hegemonisk maskulinitet skapas inte enbart genom att spegla sig mot en motbild som den ”ojämställda invandraren” utan genom positionering på en mängd olika fält och exploatering av en mängd befintliga resurser.

Hegemonisk maskulinitet formuleras och konstrueras som objektivitet, det vill säga diskursen om denna maskulinitet har genom en hegemonisk intervention etablerat sig som den naturligt sanna och självklara. Mitt material går att betrakta på liknande sätt som historikern David Tjeder gör i sin forskning kring medelklassmaskuliniteter 1800-1900. Tjeder skriver att han utforskar ”mäns diskurser kring män” och menar att diskursen fokuserar män i egenskap av män, inte som könlösa individer.(Tjeder 2003:20) På samma sätt behandlar mitt material en explicitgjord maskulinitet som definieras och problematiseras av män och kvinnor. När jag nu i detta avsnitt ska gå vidare och analysera hur hegemonisk maskulinitet ser ut och skapas handlar det därför många gånger om att se till det som inte omnämns. Men det handlar även om att tolka ett explicit tal om vad som betraktas som önskvärd och ideal maskulinitet. Precis som Tjeder uttrycker det rör det sig om att se vad som lämnas omtalat eller vad som hyllas, ”what masculinities were *not* criticized , but were either left beyond the confines of discourse, or were the subjects of praise. “(Tjeder 2002:20)

Ingen ”extremform” av man

En bild av maskulinitet det återkommande refereras till är den stereotype mannen och den klassiske mannen. I berättelsen om denna maskulinitet återkommer referenser till fiktiva män som ”Arnold Schwarzenegger”, ”Stålmannen”, ”James Bond” och ”Fantomen”. Dessa beskrivs som stereotyper och alla respondenterna beskriver krav på och

föreställningar om hur män ska vara. Stark, tyst och alltid kunna prestera sexuellt är krav som man menar att män har på sig. När dessa mansstereotyper påtalas är det dock alltid något man ställer sig kritisk och ifrågasättande till. Dessa ideal menar man är betungande för män, påverkar deras sexuella hälsa negativt och orsakar att män mår dåligt.

Parallellt med talet om en stereotyp och hindrande mansroll som män tvingas förhålla sig till så markerar man att män bryter med denna bild av manlighet. Maskulinitet behöver inte bero på denna ”extremform” av man som Gustavsson beskriver den. Att både svenska män och män från andra kulturer försöker leva upp till och identifiera sig med denna bild råder det inget tvivel om. Att inte identifiera sig med den stereotypa mannen är dock främst förbehållet den svenske mannen. Tydligast illustreras detta när man talar om erektionsproblem och fertilitet och deras koppling till manligheten. Gustavsson och Nevall beskriver båda hur erektionsproblem blir större problem för män från andra kulturer då erektionen sitter ihop mer med manligheten för dessa män. Nevall menar att bland dem som söker hjälp väldigt tidigt för erektionsproblem så är orsaken till problemen psykologisk, att man känner press på att vara man.

Den andra [typen av erektionsproblem] som lite grann handlar om bakgrund kultur det var dom här männen som hade haft erektionsproblem i tre timmar till två veckor där erektionen är en oerhört stark manlig bevisningskraft. Att om man inte har erektion så är man inte en riktig man. (Nevall)

[...] och självklart så när detta inte fungerar så är det ju en stor identitetsförlust för mannen, erektionsproblemen då att man inte får stånd eller att man börjar ha sex och ståndet sviker efter ett tag och hela den traumatiseringen kan vara då [...] kan man inte som man ha sex och då är man inte riktigt en fullbordad man för en del . Det här är väl mer generellt andra kulturer det är kanske inte så mycket.. svenskar pratar inte så nära, sexualiteten är så nära så viktig för dom [svenskar] man uttrycker det inte med ord på samma sätt som jag ser andra kulturer. (Gustavsson)

Båda hänvisar alltså till andra kulturer där erektion är viktigare för manligheten. Nevall menar att denna problematik inte finns på samma sätt på Östermalm och Odenplan där han också jobbar.¹⁵ Gustavsson fortsätter med att säga att det handlar om användandet av

¹⁵ Områden i Stockholms innerstad i vilka de boende i hög utsträckning har svensk bakgrund. Min anm.

språket, att man på svenska inte säger ”en riktig man”. ”En riktig man, en riktig karllakar. Dom här extremformerna använder vi inte riktigt när vi beskriver män” menar han. Att svenskar inte uppfattas relatera till ”karllakaren” tolkar jag som att vår svenska nationella självbild ligger nära diskurser om jämställdhet, att vi är ett jämställt land.

Dessa dialoger runt vilken manlighet män förhåller sig till går att relatera till vad som tidigare diskuterats kring män från andra kulturer. Dessa män menar man kommer från ”patriarkala länder” där män har makten och manlighet är viktigare för dem. Svenska män beskrivs som mindre beroende av att bevisa sin manlighet genom erektion även om erektionsproblem är något som också svenska män lider av. Att identifiera sig allt för starkt med manlighet och bero på hypermaskulinitet kommer att utgöra en form av avvikande och icke-önskvärd form av maskulinitet, vilket förklarar särskiljandet mellan den svenske mannen som inte betonar manlighet starkt och den icke-svenska som gör det. Detta kan betraktas som en form av marginalisering då Hondagneu-Sotelo & Messner menar att hypermaskulin och misogyn maskulinitet ofta projiceras på maktlösa män och medan ”den nye” mannen, en vit välbärgad medelklassman, får stå okritiserad och framstå som positiv (Hondagneu-Sotelo & Messner 1997:516)

Att kritiken av ”extremformerna av maskulinitet” och ett allt för starkt beroende på maskulinitetens klassiska attribut skulle omformulera maskuliniteten mot en ny hegemoni kan te sig märkligt. Den kritik som man riktar rör ju ideal kring maskulinitet som i allra högsta grad har genomslagskraft trots diskurser om jämställdhet. Borde inte en hegemoni vara så total att den framstår som självklar? Det jag vill peka på här är kanske inte framför allt att ett avståndstagande från tuffa destruktiva maskuliniteter skulle utgöra hegemoni men att inflytandet av jämställdhetsdiskurser omvandlar maskuliniteten mot en ”mjukare” man.(Intet sagt om att denna maskulinitet inte fortsätter att vara dominant, men att det som värderas i maskuliniteten är en mjukare man.) Då maskuliniteter och hegemonisk maskulinitet inte är statiska företeelser har dessa genomgått förändringar under historien. En viktoriensk medelklassmaskulinitet byggde på ideal som självkontroll och hög moral och beskylldes av arbetarklassens män för vekhet och klemighet. Medel- och överklassmännen i sin tur menade att arbetarmaskuliniteten var grov och

bakåtsträvande.(Bederman 1995:17) Detta går att jämföra med kritiken man på Järva Mansmottagning riktar mot extremformerna av maskulinitet, fast i detta fall är det en annan kulturs maskulinitet som är föremål för kritiken, inte en annan klass. Dessa marginaliserade maskuliniteter skapar sig dock existensberättigande genom att framställa överordnade maskuliniteter som förvekligade. Gustavssons ord om hur män från andra kulturer ser på den svenska mannen: ”man ser väl den svenska mannen som mjukare som mer omhändertagande, eh, men lite för eftergiven mot kvinnor, inte tilläckligt markerande.”, har uppenbara likheter med hur arbetarmaskuliniteten under sent 1800-tal beskrivit överordnade maskuliniteter. Att medelklassmaskuliniteten lyckats omforma sina ideal efter tidens krav tyder på att en samtida svensk medelklassmaskulinitet under ett starkt inflytande av jämställdhet och närhet till denna diskurs också kommer att etablera sig som ideal. Detta är ytterst en fråga om symboliskt kapital vilket jag återkommer till.

En ansvarig man

Den fråga som upprepas gång på gång av respondenterna på Järva Mansmottagning är ”var ska män vända sig?”. Man menar att män saknar en plats där man kan prata om manlig sexualitet. Kvinnor har barnmorskemottagningar, gynekologer och mödravårdscentraler, medan det saknas något motsvarande för män. Män har behov av att tala om manlighet och manlig sexualitet och projekt målet att ”minska ojämlikheten i sexuell och reproduktiv hälsa mellan män och kvinnor” formulerades enligt Neves Ekman utifrån att man upplevde att män saknade någonstans att vända sig. Att män inte talar om intima saker som sexualitet beskrivs med två olika former av ’dubbelröstat’ tal, dels ett tal som använder sig av feministisk och/eller jämställdhetsdiskurs där det att män inte talar är en myt byggd på en förvrängd könsroll. Dels ett tal som bygger på en diskurs kring män och essentialism där män inte talar om känslor för att ”dom är sådana”. Mäns bristfälliga talande om relationer och sexualitet och bristfälliga möjligheter att tala om dessa frågor beskrivs av alla respondenter som ett problem.

Den tystlåtna och isolerade mannen beskrivs, som jag tidigare varit inne på, som någon som bygger sin identitet på en gammal förlegad mansroll och som offer för ”en omvänd

genushierarki". Denne man utgör motbilden till den ideala maskulinitet som respondenterna målar upp. Denna omformulerade hegemoniska maskulinitet omtalas både som en maskulinitet som finns i vårt samhälle men även som en maskulinitet som utgör en framtidsvision en ideal maskulinitet skapad av ökade möjligheter för män att tala om känslor och relationer. Det är framförallt ett begrepp som kan beteckna denna ideala maskulinitet: ansvar. En ansvarig man har flera olika innebörder vilka aktualiseras av sammanhanget.

Att vara en ansvarig man kommer dels att beteckna att man tar ansvar i relationer, dels i relationer med kvinnor dels att man tar ansvar i föräldrarollen. Ansvar kommer på många sätt att jämföras med delaktighet, att vara med och ansvara för kondomen och vara delaktig i beslut om när man ska skaffa barn.

Och kan man komma in och börja prata om det [sexualitet] och få erfarenhet av det så märker vi på något sätt att det sker ett större ansvarstagande. [...] Nu har det gått ett år det är nog bäst att jag kollar mig igen. För nu har jag träffat en ny tjej eller ny kille och då känner jag att ja man borde ju veta att allting...att det ser bra ut, ta tester, och då går jag ju tillbaks igen, och det är ju jättebra. (Gustavsson)

I det sexuella mötet är idealet alltså en man som tar ansvar genom att skydda sig själv och sin partner, och som vi ser i citatet så gäller det både inte enbart i heterosexuella möten. Generellt är det dock kvinnor man relaterar till och kvinnors hälsa och välbefinnande beskrivs som beroende av mäns delaktighet och ökade ansvarstagande för den egna sexualiteten.

Linn: Den kritik som man skulle kunna ställa, det möter ju även jag när man koncentrerar sig på män, varför ska man jobba med männen när det är kvinnorna som fortfarande har dom största hälsoproblemen sett generellt och så vidare. Hur ser du på den kritiken?

Neves Ekman: Jag ser, jag tänker så här att ska man skapa goda förutsättningar för kvinnorna att få att få kunna leva fritt och starkt och jämlikt då kan man inte bara jobba med kvinnorna då måste man även jobba med männen skapa goda förutsättningar för männen. Och tror jag att man måste likaväl som man skapar upplysning och stöd och så där för kvinnor så tror jag också att man måste jobba lika med männen för att dom också ska gå in i den här rollen som jämlika partners."

Att mannen alltid relateras till en kvinna och att det innebär ett snedvridet fokus mot enbart heterosexualitet uppmärksammas dock. Nevall menar att projektmålen enbart fokuserar på ojämlikheten mellan kvinnor och män och inte berör relationer mellan män och män. Han menar att det därför vore bättre om man formulerade dem mer generellt. Det vill säga att målet är ”att minska ojämlikheten i sexuell och reproduktiv hälsa”, men inte specifikt mellan vilka.

Som ansvarsfull man handlar det inte enbart om att ta ansvar i relationen med en partner utan även att finnas till som förälder. Att ha kunskaper om och kunna prata om sexualitet är därför viktigt för män, menar Gustavsson, då man måste kunna förmedla kunskaperna till sina barn. När det gäller faderskapet så identifierar man också den svenske mannen som ”barn-orienterad”.(Bekkengen 2003) Att vara delaktig och ansvarig i relationen med och omvårdnaden av barn beskrivs av Gustavsson som en allt mer utbredd praktik och som ett ideal:

I kontakten med barn är man mycket mer engagerad, man förväntas vara engagerad som förälder. Det är inte hög status att ” Äh jag skiter i, jag skiter i mina barn” det är på nåt sätt ingenting som gör en man, det vill säga det är inget positivt värde i det utan det är mer bara ja.. Man är mycket av en skitstövel. Så mycket av dom värderingar runt det här omhändertagande ansvarsfulla beteendet som mannen har, är mycket mer värderat idag. Alltså dom mjuka delarna om man säger, omvårdnadsdelarna.

Men idealet om en ansvarig maskulinitet syftar inte enbart till ansvar för omgivningen. Att ta ansvar handlar i allra högsta grad om att ta hand om sig själv och att vara rädd om sin egen kropp. När Gustavsson påtalar att det är positivt att män återvänder så handlar det om att man tar hand om sin egen sexuella hälsa, att man betraktar sexualiteten som en del av den egna identiteten som måste tas om hand. Nevall liknar kroppen vid en bil som måste underhållas och poängterar vikten av att förstå hur kroppen fungerar genom att man tar hand om den.

Talet om en ansvarig man som tar hand om sin kropp kan betraktas i relation till den bild av mannen som jag tidigare diskuterat kring den äldre generationen. I en ”illusorisk omvänd genusordning” lider denne man av ökad ohälsa och som inte lyssnar på kroppens

egna signaler utan låter kvinnan i relationen göra det. Han utgör således en negativ motbild mot vilken den ansvarige mannen konstrueras som positiv och önskvärd. Att ansvaret sedan sträcker sig till att omfatta omsorgen för partnern i ens relation eller för barn gör att man i ljuset av en jämställdhetsdiskurs med Neves Ekmans ord kan utgöra en ”jämlig partner”.

Ansvar kan som signifikant för maskulinitet inte betraktas som något nytt och en omvandling av maskulinitet. Istället kan ansvar som i förlängningen inneburit män som familjeförsörjare och överhuvud i familjen i själva verket ses som en diskurs med mycket stark förmåga att vidmakthålla sig som gällande. Denna form av maskulinitet som ansvarig familjeförsörjare lever också kvar, bland annat beskriver Gavanoas faderskapsrörelsen som eftersträvande ”responsible heads of their families” (Gavanoas 2004:14) Den form av ansvar som respondenterna anknyter till kanske kan ses som genealogiskt kopplad till den traditionella uppfattningen om ansvar, men framförallt handlar den om en omformulering mot en jämställdhetsmaskulinitet där ansvar knyts till ideal förenliga med en svensk diskurs. Att vara delaktig i relationer med familjen innebär orientering mot en ”barnorienterad maskulinitet” och den ”nya fadern”. Denna diskurs om en ny man som är mer delaktig har blivit en central aspekt av konstruktionen av den ”nye mannen”, en man som är omvårdande och delaktig i sitt faderskap (Jmfr Bekkengen 2003, Hondagneu-Sotelo & Messner 1997) Den ”nya pappan” eller barnorienterade maskuliniteten är dock långt ifrån så närvarande i praktiken som i teorin. Hondagneu-Sotelo & Messner hävdar till och med att denne man inte finns, att han enbart är en ”ideological construct” utan koppling till mäns faktiska handlande. (Ibid. 1997:509) Detta är dock inget jag kan eller syftar till att svara på i min studie, men det som jag ser som viktigt i diskussionen är att en omvandling av hegemonisk maskulinitet involverar en orientering mot faderskap och jämställt ansvar i familjen.

Den ”nya pappan” som diskurs kopplas ofta också samman med en mjukare och mer känslös maskulinitet. (Hondagneu-Sotelo & Messner 1997:507) Detta sker även på Järva Mansmottagning. Män som kan prata om sin manlighet och som är delaktig i relation och familj, en annan form av maskulinitet, uppfattas kunna ”mjuka upp

samhället” (citat Ångström). Den positiva familjerelaterade maskuliniteten har dock sin motbild i en maskulinitet som jag diskuterat i avsnittet ”män från andra kulturer”. Som jag beskrev i detta avsnitt så konstrueras en form av maskulinitet kring maktlöshet och frustration då man inte längre kan bibehålla kontrollen över sin fru och sina barn. Mannen som oroar sig för sin tonårsdotter eller sin fru kopplas heller inte samman med ansvar och omsorg utan istället pratar man om hedersvåldsproblematiken, något som tydligt uppfattas som en negativ och icke-önskvärd maskulinitet och familjebild. Bredström beskriver hur en bild av ”trasiga” eller ”misslyckade familjer” konstrueras i diskurser om invandrare och förortskultur som ”motpoler till svenska medelklassfamiljen”.(Bredström 2002:198) Sociala problem uppfattas vara konsekvenser av en abdikerad föräldrageneration, ”främst fäder med förlorad auktoritet, antingen på grund av skillnaden i ’deras’ kultur och den ’svenska’ eller på grund av socialt utanförskap.(Ibid. 2002:198) Detta är en diskurs som även får kraft i konstruktionen av en hegemonisk maskulinitet i dialog med jämställdhet. Den maskulinitet som inte lyckas etablera sig som familjeorienterad på ett framgångsrikt sätt kan inte inta positionen som en hegemonisk maskulinitet.

Familjen som konstruktion kan betraktas som en ”privilegierad intersektionalitet”, det vill säga en skärningspunkt för kön, ras, sexualitet, och klass.(Hill-Collins 1998:63ff) Familjen har som en idealtyp naturaliserat heterosexualitet, rasmässig eller etnisk uppdelning och reproduktion av klass, och inom familjen så ”artikuleras” dessa maktordningars sammankopplingar. I en amerikansk kontext har naturligtvis familjen som ”privilegierad intersektionalitet” haft en enorm betydelse genom den starka betoningen på ”familyvalues”. (Jmfr Gavanoas 2004 och Hill-Collins 1998) Hill- Collins menar att familjen som en ”privilegierad intersektionalitet” blivit en metafor som fått betydelse för uppfattningen och skapandet av USA som nation och hur man betraktar nationens uppgift, något som är relevant även i en svensk kontext. Sverige som stat har under 1900-talet kommit att karakteriseras som ett samarbetsprojekt där klassutjämning och jämställdhet blivit honnörsord. ”One dimension of family as a privileged exemplar of intersectionality lies in how it reconciles the contradictory relationship between equality and hierarchy” skriver Hill-Collins, ett citat som illustrerar hur Sverige konstruerats som

en stat där alla medborgare uppfattas jämlika genom välfärden, men som likväl har inneboende hierarkier mellan kön, etnicitet, sexualitet och klass. (Hill-Collins 1998:64) Sverige som nation och stat kan förstås som familj på makronivå och i denna intersektionalitet samverkar konstruktioner av maskulinitet med konstruktioner av nation. Som sociologen Joan Nagel skriver kring nationalism och maskulinitet:

By definition, nationalism is political and closely linked to the state and its institutions. Like the military, most state institutions have been historically and remain dominated by men. It is therefore no surprise that the culture and ideology of hegemonic masculinity go hand in hand with the culture and ideology of hegemonic nationalism. Masculinity and nationalism articulate well with one another, and the modern form of Western masculinity emerged at about the same time and place as modern nationalism. (Nagel 1998:248f)

Genom en framväxande jämställdhetsdiskurs i Sverige på nationell nivå möjliggörs också en viss form av hegemonisk maskulinitet. Denna maskulinitet ska förkroppsliga ett svenskt ideal där man till synes är jämlik med de andra medlemmarna i familjen men likväl har auktoritet att styra och bibehålla kontroll så att familjen inte blir en ”trasig familj”. Detta lyckas man bland annat med genom att definieras och uppfattas som familje- och barnorienterad, men på ett jämlikt och ansvarsfullt sätt.

En modern man

Som tidigare diskuterats så finns ett tal om en traditionell man som framförallt på grund av att han tillhör en äldre generation eller kommer från en kultur med patriarkala värderingar ”hänger fast” vid en gammal stereotyp mansroll med alla dess schabloner, myter och traditionella föreställningar. Denna diskurs om den traditionella mannen fungerar som en motbild mot en önskvärd form av maskulinitet som karakteriseras av det traditionellas antites; modernitet. Moderniteten hänger tätt samman med det tal om förändring som återkommer hos respondenterna, att en föränderlighet innebär att man inte fastnar i det gamla. Många gånger är diskursen om modernitet som önskvärd inte uttalad utan underförstådd då diskursen om det traditionella beskrivs som ett problem och ett hinder för män och maskulinitet.

Alla dom här attributen och *myterna* att män ska vara tysta och den manliga sexualiteten är jättestark och finns alltid där medan dom komponenterna har väldigt *negativ inverkan*[...]och ja det finns *föreställningar* kring manlig potens där *män mår* när man då har problem med erektionen med lust och så där *dåligt* . Och då menar jag att dom delarna i manligheten så att säga *hindrar* ju också kvinnor att få det bra i en relation rent sexuellt. Men också i relationen. (Neves Ekman. Mina kursiveringar)

Upphöjandet av modernitet sker också genom kontrastering av traditionella sedvänjor som omskärelse som Gustavsson beskriver som en ”tusen år gammal tradition” som ”hänger kvar” i strid med vetenskapliga belägg och fakta. En modern maskulinitet i kontrast till den traditionella fattar beslut på grundval av vetenskap och fakta inte på sånt som hänger kvar bara för att det ska vara så.

Jämställdhet och modernitet har starka kopplingar till varandra inte minst genom att det som betecknas som traditionellt i hög utsträckning relateras till det som är oupplyst och patriarkalt. Här finns det också under förstått att patriarkatet, mäns makt över kvinnor är något som man kan lämna bakom sig om man upplysts om det. Att vara modern likställs således med att vara jämställd och att vara jämställd och modern innebär i sin tur att vara progressiv.

Man vill vara individ

Som tidigare diskuterats blir mäns strävan efter att vara en ”riktig” man genom till exempel att prestera sexuellt en form av maskulinitet man konnoterar negativt då denna typ av maskulinitet motverkar jämställdhet och mäns välbefinnande. Att bero på traditionella mansideal innebär alltså att inte hänga med mot en modern maskulinitet utan att stanna vid något gammalt. Vid upprepade tillfällen betonar respondenterna vikten av att göra sig av med klyschor, myter och föreställningar kring vad en man är, att man ska ifrågasätta om man verkligen måste vara stark, ständigt ha sexuell lust och så vidare. I kritiken mot mansstereotyper finns en strävan efter att få vara sig själv, att få definiera sig själv utan inverkan från könsroller.

Betoningen hos personalen på Järva Mansmottagning ligger på att män ska "bli sedda" och uppmärksammade som individer med egna behov frågor och önsknings. Detta betonas av Neves Ekman som menar att man måste fråga sig "vad har män för behov?" "Inte då absolut relaterat till kvinnor. Utan som egna individer med rättigheter känslor och behov". Hon menar att man ska fokusera på mäns sexualitet i "sin egen kraft". Gustavsson hävdar att den egna sexualiteten är ens egen rätt, något som han menar gäller inte enbart utifrån ett manligt sexualitetsperspektiv.

[...] rätten är ju på nåt sätt att kunna få uttrycka sig själv, sina sexuella, alltså vad man vill och känner [...] utifrån vad jag känner inte från vad gruppen känner, vad min kultur eller vad min religion säger, utan vad jag tycker vad jag känner att min sexualitet är [...] den rätten som jag har, och den *är* på något sätt oavsett någonting annat runtomkring.

Vid formulerandet av projektmålen för mansmottagningen ville man dessutom komma bort från den ständiga fokuseringen på män som problem kopplat till våld och så vidare. Istället menar Neves Ekman att "vi skulle bygga på det som är positivt och starkt" i manligheten och den manliga sexualiteten.

Respondenterna beskriver mansmottagningen som ett rum där sexualiteten tas på allvar och där man pratar om sexualiteten på djupet eller på ett riktigt sätt. Motbilden mot detta djupa och riktiga tal om sexualitet och maskulinitet karakteriseras som en svepande och ytlig jargong. Ett visst rum, bastun, beskrivs som den arena där detta tal om sexualiteten frodas.

Vi män är inte vana att prata sexualitet som jag sa förut, man pratar med polarna man överdriver man sitter och skojar lite grann i bastun men att på ett seriöst sätt diskutera sexualiteten och mina sexuella problematiker det är... det gör man inte.(Ångström)

Ångström menar att visst pratar män om sexualitet och relationer men det finns en skillnad, snacket rör sig på en annan nivå som många gånger handlar om skryt och överdrifter.

På ett riktigt sätt alltså inte bastusnacket att man sitter med en öl och pratar med grabbarna då pratar man ju relationer men det blir på en annan nivå.

På frågan om varför man måste ha speciella platser för sexualiteten när vårt samhälle beskrivs som sexualiserat svarar Neves Ekman att den sexualitet som man kommer i kontakt med i samhället i dokusåpor och liknande inte är en sexualitet "som berör

människorna på djupet” utan en ytlig sexualitet som inte kommer åt människors egen oro, funderingar och frågeställningar. På ett sätt som liknar Ångströms bastuexempel är denna sexualiserade offentlighet inte ett forum för en äkta autentisk sexualitet.

Att man i talet om maskulinitet på Järva Mansmottagning lägger stor tonvikt vid att se mannen i egenskap av man och till exempel inte som ett bihang till kvinnan och familjen är ytterst intressant då detta tal i stor utsträckning fungerar i dialog med en befintlig diskurs från feminism och kvinnorörelse, men man använder det för delvis andra syften. Den maskulinitet man eftersträvar är en maskulinitet som blir sedd utifrån sina egna behov och önskningar. När det gäller sexualiteten så vill man att män inte ska pressas att alltid vilja utan att det ska vara en lust på egna villkor. Man efterlyser rätten till den egna kroppen och kontrollen över den egna sexualiteten, att kunna bestämma över sin egen lust och njutning och inte styras av könsrollens krav. Dessa krav om rätten till den egna kroppen och sexualiteten speglar centrala frågor inom kvinnorörelsen och feminismen sedan 70-talet och har alltså här använts omvänt för att kräva mäns kontroll och rätt. Detta kan jämföras med äktenskapsförespråkare som inom faderskapsrörelsen i USA använt gayrörelsens retorik om det sexuellt subversiva och marginaliserade för egna syften. (Gavanas 2005:146) De definitioner av feminism och vad som är ett feministiskt krav som har präglar kvinnorörelsens agenda kommer nu alltså få betydelse för maskuliniteten. Feminismens framväxt och vad som har etablerats som kanon inom feministisk historieskrivning har mycket präglats av liberalfeministiska krav att uppnå individstatus. (Jmfr Scott 1996, Gemzöe 2002:31ff och 37) Feministisk kritik har dock riktats mot detta strävande då man menar att denna individ i själva verket bygger på en vit manlig medelklassnorm. Det vill säga att det finns inget sådant som en icke-bekönad individ utan denna har redan impregnerats med kön. (Scott 1996, Gemzöe 2002:43 om individ och förnuft) Ett strävande efter individstatus och därtill subjektstatus har dessutom kritiserats för att dölja skillnader mellan kvinnor. För att bli ett subjekt krävs objektifiering av en annan, exempelvis den färgade kvinnan. (Alarcón 1990)

Vad som är intressant med denna betoning på att få vara sig själv en individ, inom ramen för ett hegemoniskt maskulinitetsprojekt är att det som jag visat bygger på avvisandet och

särskiljandet av den andre, som betecknas som både mer beroende av sin kultur och sitt genus, sin maskulinitet. Målet är således att betraktas som en individ och en följd av detta är att man också ska betraktas som autentisk.¹⁶ Socialantropologen Fanny Ambjörnsson finner i sin studie av gymnasietjejjers konstruktion av genus att den enda öppet lesbiska tjejen och den enda tjejen med utländsk bakgrund är de två som kategoriseras som ”stereotypa” och ”förutsägbara” och som därmed kommer att betraktas som mindre fria individer och mindre autentiska. (Ambjörnsson 2003:288ff) Detta har paralleller i mitt material med de motbilder som presenteras till en hegemonisk maskulinitet. Män från andra kulturer uppfattas leva kvar i stereotypa roller samt en äldre generations maskulinitet fortsätter att bero på gamla föreställningar om män som starka och oberoende. Genom att vara sådana mansstereotyper misslyckas man med att ”vara sig själv”. Att vara ett subjekt och en individ (och därmed autentisk) är alltså ett sätt att befästa en position som hegemonisk.

Att man på Järva Mansmottagning i dialog med kvinnorörelsens och feminismens tidigare krav strävar efter att män ska bli betraktade och leva sina liv som individer utan begränsningar från sitt kön innebär en liknande paradox som finns inbyggd i feminismen. Man strävar efter att få vara en individ men i denna strävan måste ens kön betonas då det är detta kön som är hindret. Konsekvensen blir att kravet reproducerar kön, i detta fall skapas män som kategori genom betoningen på att man ska slippa mansrollen. En ytterligare paradox finns när det gäller just maskulinitet och individen. Man kan tycka att individbegreppets privilegierande av maskulinitet naturligt ”spiller av sig” på maskuliniteterna på Järva mansmottagning som diskursivt fält. Att man just genom sin koppling till maskulinitet kommer betraktas som individ. Att så inte är fallet, utan att man istället betonar en autentisk och individbaserad maskulinitet tolkar jag som orsakat av inflytandet av en feministisk diskurs och en jämställdhetsdiskurs som ifrågasatt mannen som naturlig och självklar norm och individ. I och med denna problematisering av maskuliniteten kommer därför element som ”autentisk” och ”egen individ” att spela roll även för maskuliniteten. Det kan dock te sig oklart vad hegemonisk maskulinitet

¹⁶ Autencitet och att vara en autentisk individ kan betraktas som en kärnpunkt i ett samtida västerländskt individprojekt (Ambjörnsson 2003: 329 Ambjörnsson refererar i sin tur bl.a. till Ziehe, Sennet och Giddens)

innebär om den präglas av en strävan mot individstatus. Innebär avskiljandet av vissa typer av maskuliniteter som mindre individer och mindre autentiska att de män som positionerar sig nära hegemonisk maskulinitet tillskansar sig ensamrätten till att definieras som individ? Att den maskulinitet som lyckas få rubrikerna ”autentisk” och ”individ” som bärande signifikanter blir hegemonisk? Jag kan inte med säkerhet besvara dessa frågor som jag uppfattar måste diskuteras ytterligare utifrån andra och bredare empiriska material, men det som kan konstateras är att relationer mellan maskuliniteter regleras (på liknande sätt som vi sett mellan femininiteter) genom möjlighet att betraktas som ett fritt subjekt och en fri individ.

Män är vi allihop - du med och jag med...

Den tillblivelse av hegemonisk maskulinitet som jag beskrivit ovan är alltså som vi sett en konsekvens av marginalisering och avskiljande av ”andra” former av maskulinitet, en hegemonins förvrängda skrattspegel. Dock förklarar detta inte delar i mitt material som betonar män som en enhetlig grupp med vissa delade intressen. Detta utgör en inte försumbar del av mitt material då man motiverar Järva Mansmottagnings existens med att män som grupp har behov av att få tillgång till undersökning, stöd och upplysning. Det är här Connells begrepp delaktighet fungerar som verktyg för att förstå hur hegemonisk maskulinitet skapas utifrån en gemensamhet mellan män. Att betecknas som man innebär att dra fördel av patriarkala privilegier. Men för att kunna vara delaktig och dra fördel av dessa krävs i skapandet av maskulinitet en betoning på det gemensamma, vad som för män samman.

Talet om vad män har gemensamt skapas i en mängd olika sammanhang under intervjutillfällena, men det är framför allt på frågan om betydelsen av att bara män arbetar där som mäns gemensamhet aktualiseras. En av de saker som beskrivs är den trygghet som ett homosocialt sammanhang innebär och detta blir speciellt viktigt då man menar att sexualitet är något svårt och känsligt för de flesta, i synnerhet vad gäller problem med erektionen. ”Men det är väldigt svårt att säga att det är viktigt, men jag kan se en vinst i det i att det finns trygghet i det hos en man att prata med en annan man.” Som detta citat av Gustavsson visar så är man väldigt tydlig med att detta; att män hellre möter män på

mottagningen, inte har några egentliga belägg men alla har en stark känsla av att detta kan ha betydelse för att män ska känna sig bekväma. Det är alltså en upplevelse av trygghet och bekvämlighet i det homosociala som beskrivs som en form av gemenskap som män delar. Detta är något man visar förståelse för och kan relatera till. Som Neves Ekman funderar:

[...] ibland kan man känna sig mer bekväm när man som kvinna går till en kvinnlig gynekolog eller barnmorska och vi tänkte motsatsen då att få prata om sina manliga funderingar kring sin sexualitet och sitt kön kanske är lättare med en man som har liksom erfarenheten av kanske inte få stånd eller vara orolig eller något sånt där va.

Homosocialitet som ett manlighetens kitt är dock inte oproblematisk, eftersom den inte på något sätt får äventyra heterosexuella relationer och begär. Detta märks när man pratar om hedersvåld, polarnas åsikter om vad ens fru får göra eller inte göra ska inte tas hänsyn till. Inte heller får bastuns grabbsnack utgöra den främsta vägledningen till hur man ska vara som man utan detta ska som vi tidigare sett skapas av den egna personen.

I sin studie av jämställdhetsarbete uppmärksammar Dahl att ”homosocialitet måste underbyggas av heterosexualitet” och detta är något som även förklarar hur man ska förstå och förklara mäns homosocialitet och relationen till heterosexualitet. (Dahl 2005:57) Att homosocialiteten ska vara det som är bekvämt och tryggt, när män möter män, förutsätter heterosexualitet. Ångström menar att yngre killar kan vara rädda för att bli undersökta av män på grund av ”bögskräcken”. Man är rädd att få stånd när någon undersöker ens kön och därmed framstå som bög. Denna berättelse illustrerar enligt mig tydligt hur tryggheten mellan män kan sättas på spel om heterosexualiteten utmanas. Samtidigt så beskrivs detta exempel som något som framförallt gäller yngre killar och att homosocialiteten skulle vara problematisk på grund av mäns homofobi är inget som respondenterna ger uttryck för.

Heterosexualitet utgör kanske en än starkare signifikant för maskulinitet än homosocialitet då den i de flesta fall betraktas som given och självklar. Kanske är det mer tydliggörande att säga att heteronormativitet är maskulinitetens fortsatt starka signifikant, då heteronormativitet just kan förstås som antagandet att alla är heterosexuella och att detta är det naturliga sättet att leva. (Rosenberg 2003:100) I intervjuerna med mina

respondenter finns ett genomgående uttalat heteronormativt antagande om att alla män som man talar om är heterosexuella. Detta är en konsekvens av att jämställdheten determinerar och determineras av heteronormativitet, något jag återkommer till. Antagandet blir synligt genom att män ständigt relateras till partners som är kvinnor och till den roll man har som man i relation till kvinnan/kvinnor. Heterosexualitet blir således en tyst överenskommelse i delaktigheten och gemenskapen kring maskuliniteten. Under vissa omständigheter är det inte enbart en tyst överenskommelse utan ett en explicit artikulation av vikten av manlig gemenskap genom heterosexualitet:

Linn: Ja men jag tänker liksom, nu pratar vi ju om män...du måste uppleva att det finns jättestora skillnader mellan män, är det något som man märker eller som man kan se som en vattendelare eller vad man ska säga?
Ångström: (tystnad) Nej. Egentligen så är män män var man än kommer ifrån då.
Linn: Hur tänker du då?
Ångström: Ja men om vi... om, nu pratar jag om heterosexuella då, vi attraheras utav kvinnor. Vi tycker det är roligt med bröst och kvinnlighet och så där va, och det gör väl alla män, heterosexuella då, vad man än kommer från. Den delen är ju grundläggande för alla. Och sen är det då kulturen som sätter gränser men innerst inne, förstår du vad jag menar. Tänker likadant det gör vi ju fast vi agerar inte likadant.

Gavanas skriver kring faderskapsrörelsen i USA att man inom rörelsen hävdar att män besitter specifik bekönad kunskap som man behöver dela med andra män. ("There is a certain gendered knowledge that men need to share with one another", Gavanas 2004:135) Detta liknar mycket hur man på Järva Mansmottagning ser på män som delande vissa erfarenheter och behov som man måste börja ge uttryck för. Gavanas menar dock att denna ståndpunktstanke om att män har erfarenheter som bara delas av män bygger på upplevd könsskillnad och heterosexuella begär riktade mot kvinnor. (Ibid. 2004:135) Heterosexualiteten blir således en nödvändig förutsättning för att kunna påtala mäns gemenskap kring maskulin sexualitet.¹⁷

Den manliga kroppen är ett av de moment som gör män delaktiga med maskulinitet, själva upplevelsen av att ha en manlig kropp blir det som förklarar vad män har gemensamt. Uppfattningen att män har gemensamma upplevelser och erfarenheter av kroppen bygger på tanken om att män och kvinnor är kroppsligt olika. Möjligheten till

¹⁷ Kopplingen mellan heterosexualitet och könsskillnad förstås framför allt utifrån Butlers "heterosexuella matris" där konstruktionen av genus sker genom särskiljande av kroppar och hur dessa kroppar relateras till varandra i ett heterosexuellt begär. Butler (1990)

identifikation är större om man har samma kroppsliga erfarenheter vilket män förutsätts ha.

Linn: Vad tror du det ligger bakom att män helst vill prata med män i sådana fall ?
Nevall: Ja att till exempel att det bara är män som vet hur det känns att inte få en erektion eller hur det känns att få en utlösning, eller hur det känns att ha samlag som man , det klart att man inte kan veta hur det känns för någon annan men.. För att man kanske tror det. Samma sak som att jag som man kan ju aldrig veta hur det känns att vara kvinna och det grundar sig igen i kroppskunskapen. Hur ska man som, jag som man vet ju hur det känns att ha en pung eller en penis alla dom här frågorna som handlar om kroppen. En man kan ju aldrig veta hur det känns att ha mens eller att ha bröst, eller det kanske man kan, ha bröst, men ja du förstår vad jag menar. Och det grundar sig igen i det här med kroppen att det är där många frågor finns. Tror jag.

Butler menar att sociala innebörder antingen uppfattas skrivas in på en neutral kropp som fungerar som ett medium eller så uppfattas kroppen som ett instrument som skapar sociala meningar och innebörder. Båda uppfattningarna bygger dock på att kroppen bara finns där, antingen som medium eller som instrument, passivt. Enligt Butler är kroppen dock i sig en konstruktion, och det går inte att tala om en kropp som existerar före inskriptionen av genus. (Butler 1990:12f) Nevalls citat ovan talar om kroppen som ett instrument som skapar upplevelsen av att vara man och om kroppen som en självklar grund för den maskulina erfarenheten. Denna uppfattning blir dock inte helt okomplicerad. Respondenternas förståelse av kroppen som gemensam bas för maskulin identifikation och gemensamhet är en ambivalent berättelse, vilket jag uppfattar som uttryck för att kroppen konstrueras genom talet om maskulinitet och kropp snarare än att kroppen konstruerar maskulinitet. Det vill säga; kroppen visar sig vara en instabil grund för gemensamhet och delaktighet kring maskulinitet. Nevall tillägger som synes när han talar om kroppens betydelse för upplevelsen av att vara man, att det klart att ingen kan veta hur det känns för någon annan (man) att ha samlag men ”man kanske tror det.” Han säger också att man inte som man kan veta hur det känns att ha mens eller bröst men ändrar sig senare med ”det kanske man kan, ha bröst”. Vad man kan erfara av sitt kön och av sin kropp och kroppen som gemensam erfarenhet i maskuliniteten är alltså tvetydigt.

Kroppen är en form av manlig identifikation, men maskulinitet som ett gemensamhetsprojekt bygger också på identifikation ur sociala hänseenden. Detta kan röra faderskapet och socialisation, att man blir man och identifierar maskulinitet genom

kopplingen till sin pappa. Antagandet att barn behöver manliga förebilder i diskussionen om homosexuellas rätt att adoptera, vilket Gustavsson diskuterar under en av sina föredrag, talar om maskuliniteten som en specifik källa till identifikation. Könroller, hur man i samhället lever olika liv när det gäller allt från lön till bemötande omnämns som en omständighet som påverkar maskulin identifikation. Den delaktighet som män alltså uppfattas ha med maskulinitet bygger alltså dels på det kroppsliga och dels på det sociala.

Det råder en samstämmighet bland respondenterna att män har behov, frågor och funderingar som rör dem specifikt som män och som måste uppmärksammas i sig själva. Att mottagningen har inretts och utformats av männen som arbetar där, för att män skulle få sätta sin prägel på miljön talar också om hur maskulinitet betraktas som enhetlig och särskild det feminina. Som jag diskuterat ovan i detta avsnitt så rör man sig kring både kroppsliga och sociala förklaringar till vad som gör män delaktiga i maskuliniteten. Många gånger är det dock inte direkt uttalat vad t.ex. behoven rör sig om, men förklaringsmodellen rör sig genomgående kring de sociala faktorerna som präglar mäns liv. Respondenternas förståelse av maskulinitet och vad det innebär att vara man är dock svårt att utröna. Att diskutera maskuliniteten som Järva Mansmottagning konstruerar i termer av essentialism eller konstruktivism är heller inte fruktbart då man använder sig av olika förklaringsmodeller beroende på situationer. Talet om vad som förenar män och vad som är deras gemensamma behov och intressen kan dock analyseras som en genusteknologi.¹⁸ Att man, trots att man i vissa situationer kritiserar och dekonstruerar vad en man är och talar om maskulinitet i termer av jämställdhet, reproducerar maskulinitet som genus. Dessutom reproduceras befintliga genusrelationer genom heteronormativa antaganden om att män alltid står i relation till kvinnor och uppfattningen att vad som gör den manliga kroppen till manlig är att den skiljer sig från kvinnors (eller att man upplever att den skiljer sig från kvinnors.)

¹⁸ Filosofen Teresa de Lauretis använder begreppet genusteknologi för att beskriva hur genus är en representation, vilken är sin konstruktion. (De Lauretis 1987:3) Genus och kön är ingen effekt av existerande könsskillnader utan "The construction of gender is both the product and the process of its representation". (Ibid 1987:5) Även diskurser som försöker dekonstruera genus exempelvis feminism är enligt de Lauretis genusteknologier

En jämställd man

Detta avsnitt ska knyta samman de tidigare diskussionerna om marginaliserade maskuliniteter och relationer till hegemonisk maskulinitet med ytterligare diskussioner om jämställdhetens innebörd och om jämställdhetsdiskurser inverkan på maskuliniteters skepnad.

Man vill alltså på Järva Mansmottagning fokusera en positiv maskulinitet, en maskulinitet som har möjligheter och där det sker förändringar. Denna positiva bild skapas dock utifrån en motbild, problematiska maskuliniteter. Den positiva maskulinitet som jag diskuterat i form av en modern ansvarstagande man som inte kopplas samman med ”extremformer” av maskulinitet menar jag positionerar sig som den hegemoniska maskuliniteten i en kontext av svensk jämställdhet. Sammantagna karakteristika för män som ansvarstagande, moderna och förändringsbenägna menar jag skapar bilden av en jämställd maskulinitet. De problematiska maskuliniteterna ska omskapas i riktning mot en önskvärd och positiv maskulinitet med möjligheter, och jämställdhet är nyckeln till detta omskapande.

Män har som vi sett problem med en mängd olika saker, bland annat sin hälsa och möjligheten att få prata om sina funderingar och problem. En ökad jämställdhet ska lindra dessa problem och jämställdheten kommer mycket att handla om att dela på ansvaret och samarbeta med sin (kvinnliga) partner. Jämställdhet eller minskad ojämlikhet som målsättningen diskuterar etableras återkommande som något som kräver ett samarbete mellan män och kvinnor. Innebörden i jämställdhet är hos Nevall så tätt sammankopplad med män och kvinnor och ett gemensamt samarbete att han hävdar att en mansmottagning egentligen inte kan jobba med jämställdhet, då det krävs både män och kvinnor för det. Att jämställdhet är viktigt märks dock på flera sätt. Bland annat i I diskussionen om att män ska få kompetens och förståelse för mansrollen. Att hantera och öka kompetensen kring mansrollen innebär att man förstår att det är lika rättigheter och gemensamt ansvar i relationen som gäller. Både när det gäller faderskap, sexliv och arbete.

Det delade ansvaret och samarbetet betonas hos Gustavsson som en positiv upplevelse, han menar att man ska ”bejaka och se dom positiva egenheterna” i jämställdhet och kvinnors ökade frigörelse. Det handlar inte enbart om de ekonomiska bitarna utan även socialt.

Att samlivet kan bli bättre när man har en partner som uttrycker mer och delar mer olika erfarenheter, och man behöver inte söka upp andra lika mycket för att dela erfarenheter. Istället för att kanske ha nån som bara går hemma och tar hand om barnen, kanske man har någon annan som också har ett liv. Och försöker ge exempel här positiva exempel att kvinnan i en relation är aktiv del i sexlivet och mer öppen, och ja engagerad än innan, så hon växer som människa och blomstrar ut och..

Jämställdhet och att man förändrar sin mansroll mot en ökad jämlikhet och att ”inspireras och engageras av det kvinnor gör” beskrivs som en vinst hos både mannen och kvinnan. Den maskulinitet som konstrueras i dialog med jämställdhetsdiskurser är alltså en maskulinitet som delar och samarbetar med sin partner. Konsekvensen av denna betoning på jämställdhet för förändringen i denna nya maskulinitet blir i sin tur ett etablerande av denna maskulinitet som heterosexuell. Genom att jämställdhet som diskurs betonar relationen mellan män och kvinnor, då det är där problemet uppfattas ligga, upprätthåller man också en heteronormativ ordning. (jmf Dahl 2005) I likhet med mitt material menar Dahl att ”samarbete” mellan män och kvinnor som attraheras av varandra ligger till grund för vad som uppfattas vara jämställdhet. (Ibid. 2005:59) Den hegemoniska maskulinitet som etableras genom betoning på jämställdhet utmanar därmed inte heterosexualitetens primat och bygger på en fortsatt underordning av bi- och homosexuella män. I och med den heteronormativa jämställdheten som nodalpunkt i diskursen om den omvandlade hegemoniska maskuliniteten så bibehålls också två separata och uppdelade kön. (jmf Butler 1990) Som antropologen Don Kulick har konstaterat så kräver jämställdhet som ideologi ”entydigt särskiljande av män och kvinnor så att de kan bli jämställda”. (Kulick 2005:81) Så trots att den nya maskuliniteten som sammankopplas med jämställdhet uppfattas som mjukare och mer omvårdande (feminina attribut) så rymmer den fortfarande män som är omisstkännligt särskiljda från kvinnor, med andra behov, frågor och så vidare.

Betoningen på ansvarstagande i familjen och att bry sig om sina barn fylls med innebörder som kopplas till maskulinitet och därtill en positiv sådan. Även här visar det sig att kopplingen till traditionellt feminina sysslor inte blir ett problem då de otvetydigt etableras som maskulina sysslor. Att vara en ansvarstagande pappa är fortfarande att vara en man, om vi återvänder till det Gustavsson säger om att man som svensk man inte kan skita i sina barn.

”Äh jag skiter i, jag skiter i mina barn” det är på nåt sätt ingenting som gör en man, det vill säga det är inget positivt värde i det utan det är mer bara ja.. Man är mycket av en skitstövel.”

Vad som framför allt är intressant är hur att strunta i sina barn kopplas till att inte vara en man. Vad som tidigare uppfattats som omanligt, omhändertagande av barn, har i och med en omvandling av maskuliniteten inneburit en invertering, att vara omanlig är nu tvärtemot tidigare att inte ta hand om barnen. Intressant är också hur Gustavsson kopplar samman det att vara man med något positivt. Detta finner man även hos de övriga respondenterna, trots manlighetens fel och brister finns det ändå en positiv manlighet som man eftersträvar. Detta implicerar att jämställdhetsdiskursen inte får konsekvensen att radera ut kön, maskulinitetens existens hotas inte.

Lösningen på de problematiska aspekterna av maskuliniteten presenteras redan i projektmålen ”att öka förståelsen för och kompetensen i att hantera den egna mansrollen”. Innebörden i detta handlar framför allt som jag varit inne på tidigare att kunna prata om manlighet och sexualitet, som Neves Ekman uttrycker det ”reflektera och få utrymme för att ja fundera över sitt liv”. Betoningen ligger på att se förändringsmöjligheter hos sig själv genom att förstå sig själv som man, och ett ökat prat hos män kan i sin tur ”mjuka upp samhället” (Ångström). Det vill säga påverka könsrollerna. Dock ska detta ske under frivilliga former. Denna lösning på mäns problem menar jag bygger den på en dialog med jämställdhet där ojämställdheten ska upphöra genom att ”kvinnor ska stärkas och män ska förstå”. (Dahl 2005:64) Som sagt så är det gemensamma och delade ansvaret genom samarbete vägen mot denna jämställdhet.

De problematiska former av maskulinitet som har diskuterats är problematiska framför allt för att de inte får del av jämställdheten utan glöms bort i sjukvården bland annat. Men

de är också problematiska då de inte kan hantera jämställdhet och se vinsterna med det. Jämställdhet blir det som kan rätta till de problem som finns för vissa maskuliniteter. Det finns dock en paradox, då icke-svenska män förutsätts vara mer segregerade från kvinnor möjliggörs inte helt lätt samarbete mellan män och kvinnor. Man behöver jämställdhet för att närma sig hegemonisk maskulinitet men det är svårt att bli jämställd då man är förutsatt segregerad från kvinnor. Bristen på jämställdhet är dock det huvudsakliga problemet och jämställdheten beskrivs icke desto mindre som något positivt både för män och kvinnor enskilt, men även för kvinnor och män som par. Detta grundar sig även det i antaganden och förutsättningar som finns inbyggda i jämställdheten som ideal. Visserligen finns i jämställdhet en förståelse för mäns makt över kvinnor men detta betonas inte så starkt. (jmf Magnusson 1999) Ångström ifrågasätter varför det nystartade partiet "feministiskt initiativ" inte kallas "humanistiskt initiativ" då det ju enligt honom ska gynna både män och kvinnor, vilket illustrerar att fokus inte ligger på mäns makt och överordning. Att män måste stiga åt sidan för kvinnor poängteras inte utan för att motivera män till jämställdhet framhåller man dess vinster även för män som kollektiv. Att betona hur mansrollen förtrycker män och hur män gynnas av jämställdhet riskerar att urlaka innebörden i förtryck, ingen är förtryckare för alla är förtryckta. (Hondagneu-Sotelo & Messner 1997:506) Den hegemoniska maskuliniteten sprungen ur jämställdhet konstrueras härmed som "oskyldig". Betoningen på män som drabbade och lidande av rådande föreställningar om maskuliniteter förlorar dessutom fokus på de relativa privilegier som män tillägnar sig genom att vara "på topp". (Ibid. 1997:506) Här vill jag återkoppla till delaktighet, att män genom sin delaktighet med en hegemonisk maskulinitet åtnjuter fördelar och vinster, och att en omformulering av hegemonisk maskulinitet får inte äventyra dessa privilegier för män.

Den fokus på makt som finns i diskurser om jämställdhet handlar om makt mellan män och kvinnor och ser inte till andra maktasymmetrier. (Dahl 2005:67, De los Reyes & Mulinari 2005:110) I avsnittet om frustration oro och rädsla hos män visar jag att dessa känslor beskrivs som konsekvenser av maktlöshet gentemot kvinnor i sina relationer bland annat. Bredström skriver "att se könsidentiteter som en effekt av familjemönster riskerar att dels naturalisera en heteronormativ föreställning om familj

och kön, dels förlora relationen mellan könsidentitet och andra maktrelationer.” (Bredström 2002:109) Detta illustrerar väl hur man på Järva Mansmottagning konstruerar maskulinitet. Att känslor av oro, frustration och rädsla skulle kunna vara uttryck för marginalisering gentemot andra män, i detta fall som icke-svenskar i ett rasistiskt och etniskt segregerat samhälle, tas inte in i tolkningen då jämställdhet inte ser till dessa maktordningar. Dessutom reproduceras som diskuterats en heteronormativ maskulinitet genom den ensidiga kopplingen mellan män och familj.

Den maskulinitetens kris som jag tidigare diskuterat är som konstaterats inte alla maskuliniteters kris. Istället blir krisen en markör för de maskuliniteter som inte lyckas positionera sig nära en hegemonisk maskulinitet. Hur väl man lyckas positionera sig nära eller fjärran från en ny hegemonisk maskulinitet är en fråga om resurser, hur man lyckas omvandla sitt symboliska maskulina kapital.¹⁹ Talet om erektionsproblem hos män blir ett exempel på detta. Man menar på Järva Mansmottagning att det inte är konstigt att män får erektionsproblem som jobbar ”12 timmar som taxichaufför, sen hjälper dom sin vän på restaurangen ytterligare några timmar och sover kanske fem timmar sen sätter de i gång” (Gustavsson). Rådet till dessa män blir att stressa ner, ta hand om sig själva, jobba mindre och låta sin partner jobba och öka jämställdheten. Detta förutsätter såväl ekonomiska som symboliska resurser, dels ska man kunna ge upp arbete och dels ska man kunna tillgodogöra sig jämställdhet som ett kulturellt kapital. Som Bourdieu har visat så innebär symboliskt kapital allt från rätt smak till rätt kunskaper och färdigheter (se bl.a. Bourdieu 1992), och genomgående används språket som ett medel för att etablera och upprätthålla förhållanden av dominans.(Moe 1994:174) Utifrån detta kan jämställdhet förstås i koppling till hegemonisk maskulinitet, jämställdhet som diskurs etableras ur en viss nationell/etnisk och klassmässig position som vissa män naturligt tillgodogör sig som det önskvärda och rätta idealet. Marginaliserade maskuliniteter

¹⁹ Bourdieus ”kapitalbegrepp” hänvisar till de sociala maktförhållanden som finns och har främst använts för att förklara hur social differentiering mellan klasser sker, inte enbart utifrån ekonomiskt kapital, utan även utifrån symboliskt kapital, socialt och kulturellt kapital. Tillgången till symboliskt kapital bestäms av ens ”habitus” det vill säga den personliga tolkningsram och ramen för handlande på individnivå som skapas av vår sociala bakgrund och kultur. Tillgången av symboliskt kapital ger hos Bourdieu ”legitimitet för att definiera ’spelreglerna’” (Moe 1994:168) vilket går att jämföra med det som tidigare sagts om hegemonisk maskulinitet

innehåller inte detta symboliska kapital och lyckas därmed inte motstå fortsatt marginalisering.

Som det tittar sig hitintills i min analys av omvandlingen av hegemonisk maskulinitet så verkar fundamenten i maskuliniteten, såsom en maskulin kropp och heterosexualitet, inte utmanas utan istället utgöra ett slags kitt även i den maskulinitet som formeras utifrån jämställdhet. Detta kan te sig som att inget ändras och att det är samma gamla maskulinitet fast i en ny kostym. Det finns dock tecken på att omformulerandet av maskuliniteten genom jämställdhetsdiskurser utmanar en rådande könsmaktsordning och detta är framför allt när det gäller ifrågasättandet av manlig sexualitet. På Järva Mansmottagning ifrågasätter man många gånger tanken på en stark, naturlig och ständig manlig sexualitet. Under föreläsningarna återkommer Gustavsson till att det inte alltid är mannen som vill och att även han kan känna sig pressad. Att mannen alltid ska vara aktiv och prestera ifrågasätts också av alla respondenter och Ångström betonar att mannen kan även med en slak penis tillfredsställa och bli tillfredsställd och ifrågasätter att man ska hjälpa män med erektionsproblem.

Det här med stånd som jag pratat om är det så viktigt? Man kanske ska hjälpa männen att acceptera att dom inte kan få stånd istället för att peta i dom mediciner för att det är så viktigt att dom ska få stånd.

Nevall ifrågasätter mäns ”penetrationsfixering” och menar att även män fejkar orgasmer

Säger man till män har ni någon gång fejkat en orgasm så förstår inte folk vad man menar för man pratar inte om skillnad mellan orgasm och utlösning när man pratar med män. Man tror att utlösningen och orgasmen sitter ihop i ett vattentätt skott att det alltid kommer samtidigt att har män sin utlösning så har dom också självklart också fått sin orgasm.

[...]Men en utlösning kan ju vara ”puff” och den kan ju vara ”wow”. Och då är det ju inte själva utlösningen, utan då är det ju orgasmen, för själva utlösningen i sig känns ju inte någonting. Bara det att orgasmen ofta kommer tillsammans.

Som jag påpekat tidigare så är föreställningar och uppfattningar hos respondenterna många gånger komplexa och motsägelsefulla och detta gäller även talet om manlig sexualitet. Parallellt med kritiken av en erektions- och penetrationsfixerad manlig sexualitet finns också uppfattningar om manlig sexualitet som en otvinglig drift vilket

kan illustreras av Ångströms diskussion om mäns erektionsproblem ”man får försöka att dämpa det här med sexualiteten, för lusten [*betonat*] den finns ju hos männen va, det är bara ståndet som inte.. ”

Trots motsägelsefulla uppfattningar om manlig sexualitet som driftsstyrd kan man se att det finns ett utbrett omformulerande av sexualiteten. Ifrågasättandet av erektionen och penetreringens betydelse och den ständiga otvingliga manliga sexlusten kan alla ses som ifrågasättanden av maskulinitet som förkastar rådande hegemoniska maskulina sexualitet. Att den erigerade penis och penetrationen är nodalpunkter i en hegemonisk maskulin sexualitet har konstaterats av flera feministiska forskare. (Se bl.a. Plummer 2004, Potts 2000) Sociologen Annie Potts menar att en sexologisk medicin har tenderat att (åter)upprätta den manliga kroppen som hård och viril genom stigmatisering av erektil dysfunktion som avvikande. (Potts 2000: 94) Talet om manlig sexualitet på Järva Mansmottagning talar dock om ett förkastande av denna syn på manlig kropp och sexualitet och försök att införa en annan utmanade diskurs om maskulinitet och sexualitet. Gustavssons ord: ”Man kan väl också ta bort sådana här schablonbilder att många partners betyder mer man”, visar att man talar om ständig manlig sexlust och mannens som erövrare som något falskt och osant och därmed förkastar anspråken till sanning i dessa diskurser.

Avslutning

Avslutningsvis sammanfattar jag det viktigaste delarna i min diskussion för att sedan reflektera kring frågor som väckts och funderingar att gå vidare med.

Ifrågasättanden av maskulinitetens attribut såsom styrka, oberoende och sexuell erövring som görs på Järva Mansmottagning är i hög utsträckning i dialog med diskurser om jämställdhet. En hegemonisk maskulinitet som överensstämmer med dessa ideal måste därför bland annat orientera sig mot ansvarstagande både om sig själv och sin egen hälsa och familjen. Ansvarstagandet över familjen och relationen har dock fyllts med ny innebörd och ekvivaleras med en maskulinitet som är delaktig och tar ansvar i samarbete med sin partner, inte som tidigare med att vara ett ”familjens överhuvud”. Då diskurser om jämställdhet identifierar problemet i en destruktiv manlighet som förhindrar jämställdhet, måste hegemonisk maskulinitet avvisa hypermaskulinitet och extremformer av maskulinitet.

Dessa drag som kommer att bli moment i hegemonisk maskulinitet träder dock fram i ljuset i speglingen av motbilder, det som uppfattas som diskursens falska och osanna element. En annan kultur än den svenska är en återkommande diskurs som etableras som en motbild vars signifikanter inte överensstämmer med vad som är det önskvärda och rätta. Män från andra kulturer får beteckna ett starkt beroende av traditionell manlighet, vilja att kontrollera och dominera i relationer till kvinnor och i familjen, vilket beskrivs som grundat i att man kommer från mer patriarkala kulturer. Den icke-svenska maskulinitetens koppling till familj beskrivs visserligen som stark men dessa familjerelationer sammankopplas inte med en önskvärd barnorienterad maskulinitet utan med misslyckade familjerelationer och att inte lyckas vare sig upprätthålla en traditionell makt i familjen eller leva jämställt.

En ytterligare motbild som samexisterar på flera plan med icke-svensk maskulinitet är den om en äldre generations maskulinitet. Denna maskulinitet konnoteras med sämre omsorg om sig själv och sin hälsa och tar alltså inte ansvar för sin egen kropp och hälsa som idealet föreskriver.

Jämställdhet etableras med hjälp av signifikanter som modernitet och progressivitet och hegemonisk maskulinitet måste således positionera sig som en maskulinitet i förändring, framåtskridande och mottaglig för nya strömningar. Denna maskulinitet karakteriseras av att man inte fastnat i det gamla utan utvecklas. Att kunna tillgodogöra sig jämställdhet som ideal blir en nodalpunkt i hegemonisk maskulinitet och detta gäller såväl i praktiken som i teorin. Att uppskatta och se det positiva i kvinnors ökade frigörelse såväl som att samarbeta och dela på ansvaret både när det gäller arbete och samliv.

Gemensamt för en äldre generations maskulinitet och den icke-svenska är att de båda rubriceras som bakåtsträvande, traditionella och svårare att förändra. De fungerar båda som motbilder då de inte lyckas leva upp till ideal om jämställdhet eftersom deras kultur och generation inte är mottagliga för jämställdhet. Dessa maskuliniteter blir begripliga utifrån Nordins ”illusoriskt omvända genushierarki” där dessa maskuliniteter konstrueras som förlorare i relation till kvinnor som betecknas av det progressiva. Vad man kan se är alltså maskulinitet som hamnat efter, såväl kvinnor som jämställda män. Femininitet spelar som synes en dubbel roll, den får dels stå för det progressiva då det är kvinnorna som lär sig språket och skaffar arbete. Men femininiteten får också stå för det förtryckta, vilken en traditionell icke-svensk maskulinitet dominerar och styr. Vidare blir möjligheten och förmågan till samarbete mot jämställdhet begränsad i den icke-svenska maskuliniteten då den beskrivs som mer segregerad från kvinnor till följd av sin kultur. Mottagligheten och förståelsen av jämställdhet framställs som sämre då denna maskulinitet betecknas av frustration och besvikelse över förlorad makt i ett mer jämställt samhälle.

Nära kopplat till hur icke-svensk maskulinitet betecknas som frustrerad och (självupplevt) maktlös finns en dialoger med diskurser om maskulinitet i kris. Detta blir dock i slutändan inte alla maskuliniteters kris utan en diskurs som bärs upp av marginaliserade maskuliniteter som inte kan hantera och ta del av kvinnors ökade frigörelse och misslyckas med att bli jämställda.

Trots att hegemonisk maskulinitet etableras genom hur den avviker från andra maskuliniteter återfinns föreställningar om delaktighet. Det som för män samman och som visar på gemensamhet är naturligt nog avskiljandet från det feminina (vilket kan ses som genus grundkonstruktion, hur feminint och maskulint skilj åt och dikotomiseras.) Dels poängteras den homosociala gemenskapen som ett gemensamhetens kitt. Män känner sig tryggare och mer bekväma tillsammans med andra män i undersöknings- och samtalssituationer på mottagningen. Den delaktighet som män vidare uppfattas ha är heterosexualiteten då män återkommande relateras till kvinnor och heterosexuella relationer och möten. Nära kopplat till heterosexualiteten och som ett led i avskiljandet från femininitet finns kroppen som ytterligare något som män uppfattas ha gemensamt. Den manliga kroppens otvetydiga särskiljande från den kvinnliga uppfattas vara odiskutabel och detta blir också en av de huvudsakliga orsakerna till att män uppfattas ha skiljda behov och intressen från kvinnor. De skiljda behoven och intressena blir i sig det som förenar män och dessa behov beskrivs som grundade i både sociala och fysiska orsaker.

Effekten av jämställdhet som diskurs för relationer mellan maskuliniteter och omvandlingen av hegemonisk maskulinitet kan som vi sett diskuteras i termer av genusteknologier. Genom den problematisering av maskulinitet som finns på Järva Mansmottagning sker en (re)konstruktion av maskulint genus där maskulinitet uppfattas som en sann och verklig ontologi. Att jämställdhet som ideologi och ideal dessutom återupprättar en maskulinitet som ständigt relateras till kvinnor gör att heteronormativitet även fortsättningsvis är ett fundament i hegemonisk maskulinitet. När maskulinitet diskuteras enbart med hänvisning till jämställdhet och maktasymmetrin mellan könen, åsidosätts andra former av över- och underordning, exempelvis kopplat till etnicitet.

Vad som visat sig intressant med problematiseringen av maskulinitet då denna inte längre betraktas som självklar och osynlig norm är att kvinnorörelsens och feminismens krav, som rätten över den egna kroppen och synliggörandet av könsrollens begränsande villkor, aktualiserats kring maskulinitet. Det vill säga strävan efter individstatus blir nu en fråga även för män och maskulinitet. På samma sätt som feminismens strävan efter

individstatus inneburit en marginalisering av vissa femininiteter som inte är vita västerländska kommer maskulinitetens individsträvan kräva marginalisering av maskuliniteter som utgör ”den andre”.

Att diskutera huruvida omvandlingar i hegemonisk maskulinitet kan innebära motstånd och utmaning mot en rådande könsmaktsordning ligger inte inom ramarna för denna uppsats men jag vill avslutningsvis reflektera kring detta och fundera hur man fortsättningsvis kan forska och teoretisera kring omvandlingar av maskuliniteter. Som jag diskuterat så har genusvetenskaplig forskning problematiserat diskurser om en omvandlad maskulinitet och bland annat visat att diskurser om mäns ökade omhändertagande om barn främst finns som en föreställning utan reell anknytning till mäns praktiska handlande. Att diskutera vad som är subversivt inom maskuliniteters domän är en mycket riskfylld och svår uppgift men jag vill ändå öppna upp för en diskussion om möjligheter. Finns det en inneboende motsättning mellan maskulinitet och subversivitet?

Vad som visade sig utgöra ett tydligt brott mot hur manlig sexualitet vanligtvis konstrueras är hur man på Järva Mansmottagning så tydligt avvisar och ifrågasätter maskulinitetens koppling till sexuellt erövrande och manlig sexualitet som en ständig och stark drift. Det sker närmast ett förkastande av rådande diskurser om manlig sexualitet mot en mindre erektions- och penetrationsfixerad manlig sexualitet. Motståndet mot en maskulinitetens sexuella hegemoni uppfattar jag som mycket viktigt då sexualiteten är en fundamental del i hur maskulinitet konstrueras och hur maskulinitet bibehåller sin överordning. (jmf Plummer 2004) För att jämställdhet ska vara ett fruktbart begrepp för att förändra genusrelationer och maskulinitet måste den ifrågasätta och utmana föreställningar om maskulinitet och sexualitet. Maskulinitet konstrueras genom normer och iscensättningar kring sexualitet och den maskulina kroppen har för att bibehållas som aktiv, hård och ogenomtränglig ”av-erotiserats” och endast penis, som ett uttryck för fallos, har fått stå i centrum för njutning. (Waldby 1995) Diskurser som ”re-erotiserar” den manliga kroppen och motstår dessa diskurser om hårdhet och ogenomtränglighet kan utgöra ett frö till att destabilisera en hegemonisk maskulin sexualitet och kropp. ”Såsom

sexobjekt tenderar hegemonisk maskulinitet att undergräva sin egen maktposition”
hävdar etnologen Ingeborg Svensson i sin forskning om läderbögars
maskulinitetskonstruktion något som jag finner mycket tänkvärt.(Svensson 2002:97)
Kanske kan en fortsatt dekonstruktion av maskulinitet kan skapa möjligheter till
subversiva iscensättningar av maskulinitet ? Trots att jämställdhet skapar nya former av
hegemonisk maskulinitet finns kanske möjligheter till omkullkastande av dessa
begränsande hegemonier?

Källförteckning:

Alarcón, N. (1990) The Theoretical Subject(s) of This Bridge Called My Back and Anglo-American Feminism. s. 356-369 I Anzaldúa G., (red). *Making Face, Making Soul: Creative and Critical Perspectives by Feminists of Color*. San Francisco: Aunt Lute books.

Ambjörnsson F. (2003) *En klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, Stockholm: Ordfront förlag

Bederman G. (1995) *Manliness and civilization: a cultural history of gender and race in the United States 1880-1917*, London: The University of Chicago Press

Bekkengen L. (2002) *Man får välja: om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*, Malmö: Liber ekonomi

Bergström G. & Boreus K. (2000) *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, Lund :Studentlitteratur

Bredström A. (2002) ”Maskulinitet och kamp om nationella arenor: reflektioner kring bilden av ’invandrarkillar’ i svensk media” s. 182-206 I De los Reyes P., Mulinari D. & Molina I. *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Stockholm: Atlas

Bourdieu, P. (1992) *Kultur och kritik*, Göteborg: Daidalos.

Butler J. (1990) *Gender trouble: on the discursive limits of sex*, London: Routledge

By U. (2005) ”Killarna blir kvar när tjejerna drar” *Dagens Nyheter*, 24 november

Carbin M. & Tornhill S. (2004) ”Intersektionalitet: ett oanvändbart begrepp?” s. 111-114 I *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr.3

Connell R. W.(2002) *Gender*, Cambridge: Polity press

Connell R. W. (1995) *Maskuliniteter*, Göteborg: Daidalos

Dahl U. (2005) ”Scener ur ett äktenskap: jämställdhet och heteronormativitet” s.48-71 i Kulick D.(red.) *Queersverige*, Stockholm: Natur & Kultur

Dahl U. (2004) *Progressive Women, Traditional Men: The Politics of 'Knowledge' and Gendered Stories of 'Development' in the Northern Periphery of the EU*, Diss., Santa Cruz, University of California

- De Lauretis T. (1987) *Technologies of gender: essays on theory, film and fiction*, Bloomington: Indiana university press
- De los Reyes P. & Mulinari D. (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Malmö: Liber
- Esaiasson P. (2000) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Nordstedts juridik
- Foucault M. (1971) *Diskursens ordning* Stockholm: Symposion
- Gavanas A. (2004) *Fatherhood politics in the United state: masculinity, sexuality, race and marriage*, Chicago: University of Illinois press
- Hedström I. (2005) "Flickorna lämnar byn pojkar stannar kvar" *Dagens Nyheter* 19 november
- Hill-Collins P. (1998) "It's all in the family: intersections of gender, race and nation" s. 62-82 I *Hypatia* vol.13:3
- Hondagneu-Sotelo P. & Messner M. (1997) "Gender displays and men's power: the 'new man' and the mexican immigrant man" s.503-520 I Gergen M. & Davis S. (red.) *Toward a new psychology of gender* London: Routledge
- Kulick D. (2005) "400 000 perversa svenskar" s.72-108 I Kulick D.(red.) *Queersverige*, Stockholm: Natur och Kultur
- Kvale S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur
- Laskar P. (2005) *Ett bidrag till heterosexualitetens historia: kön, sexualitet och njutningsnormer i sexhandböcker 1800-1920*, Stockholm: Modernista
Citerar Seidman Steven (1991) *Romantic longings: love in America 1830-1980*, New York : Routledge
- Lykke N. (2003) "Intersektionalitet: ett användbart begrepp för genusforskning" s. 47-55 I *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr.1
- MacDowell D. (1997) "Pecs and reps: muscling in on race and the subject of masculinities" s.361-385 I Uebel M. & Stecopoulos H. (red.) *Race and the subject of masculinities* London: Duke university press
- Magnusson E. (1999) "Jämställdhet i många olika versioner - mönster i den politiska retoriken för jämställdhet i svenskt 1990-tal." (elektronisk) ARBETSNOTAT nr 1 i det samnordiska forskningsprojektet "Jämställdheterna i Norden mellan retorik och praktik - studier av förändringar i offentliga och private förståelser av modern

jämställdhetspolitik" Tillgänglig:

<http://www.nikk.uio.no/forskning/nikk/retorik/publ/publ1.html> (2005-12-23)

Makten att forma samhället och sitt eget liv: jämställdhetspolitiken mot nya mål (elektronisk)(2005) Statens offentliga utredningar 2005:66 Tillgänglig(pdf):
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/47912> (2006-01-06)

Mark E. (2000) *Jämställdhetsarbete: teorier om praktiker* Göteborg: Göteborgs universitet

Moe S. (1994) *Sociologisk teori*, Lund: Studentlitteratur

Nagel J. 1998 "Masculinity and nationalism: gender and sexuality in the making of nations" s.242-269 I *Ethnic and Racial Studies* vol.21:2

Nordin L. (2005) "När man inte vill vara själv: om vandan av att vara ensamstående man i norrländsk glesbygd" s.24-46 i Kulick D.(red.) *Queersverige*, Stockholm: Natur och Kultur

Pearce L.(1994) *Reading dialogics*, London: Edward Arnold

Citerar Bachtin M. (1984) *Problems of Dostoevsky's Poetics*, Minnesota: University of Minnesota Press

Potts A. (2000) "The essence of the hard on: hegemonic masculinity and the cultural construction of "erectile dysfunction" s.85-103 I *Men and masculinities* vol.3:1

Plummer K.(2004) "Male sexualities " s. 178-195 I Hearn J. , Kimmel M & Connell R.W. (red.) *Handbook of studies on men and masculinities* Thousands oaks: Sage publications

Regeringskansliet om Jämställdhet, Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/2593> (2005-12-07)

Rosenberg T. (2003) *Queerfeministisk agenda*, Stockholm: Atlas

Scott J. (1996) *Only paradoxes to offer : French feminists and the rights of man* Cambridge, Mass. : Harvard Univ. Press

Svensson I. (2002) "Maskulinitet som behag och begär: om läderbögars självrepresentation" s.74-98 I Gerholm (red.) *Lust, lidelse och längtan: kulturella perspektiv på sexualitet* Stockholm: Natur & Kultur

Tjeder D. (2003) *The power of character: middle-class masculinities, 1800-1900*, Diss. Stockholm: Stockholms universitet

Uebel M. (1997) "Men in colour: introducing race and the subject of masculinities" s.1-14 I Uebel M. & Stecopoulos H. (red.) *Race and the subject of masculinities* London: Duke university press

Waldby C. (1995) "Destruction: boundary erotics and refigurations of the heterosexual male body" s.266-277 I Grosz E. & Probyn E. (red.) *Sexy bodies: the strange carnalities of feminism* London: Routledge

Wetterberg T. (2002) "Vill man ha jämställdhet?" (elektronisk) Stockholm: Näringsdepartementet, slutrapport Män och jämställdhet, Tillgänglig (pdf): <http://www.regeringen.se/sb/d/431/a/1753> (2006-01-06)

Whitehead S. M. (2002) *Men and masculinities*, Cambridge: Polity press

Winther- Jørgensen M. & Phillips L. (1999) *Diskursanalys: som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur

citerar Barrett M. (1991) "Ideology, politics, hegemony: from Gramsci to Laclau and Mouffe i *The politics of truth: from Marx to Foucault* Cambridge: Polity press

Redovisning av källmaterial:

Intervju Hans Ångström 2005-10-20 sammanlagd intervjutid 81 minuter

Intervju Gunilla Neves-Ekman 2005-10-27 sammanlagd intervjutid 67minuter

Intervju Erik Gustavsson 2005-10-28 sammanlagd intervjutid 100minuter

Intervju Håkan Nevall 2005-11-14 sammanlagd intervjutid 76minuter

Bilaga

Järva Mansmottagnings projekt mål:

- **Att förebygga spridningen av hiv/aids och övrig STI**
- **Att öka kunskapen om betydelsen av hiv/STI-provtagning och tidig diagnostik**
- **Att främja kondomanvändning**
- **Att öka kunskaperna om det manliga könet, dess funktioner och om manlig sexualitet**
- **Att öka kunskaperna om preventivmedel och om hur oönskade graviditeter kan förebyggas**
- **Att öka förståelsen för och kompetensen i att hantera den egna mansrollen, familjerelationer och sexualitet**
- **Att minska ojämlikheten i sexuell och reproduktiv hälsa mellan olika etniska grupper**
- **Att minska ojämlikheten i sexuell och reproduktiv hälsa mellan män och kvinnor**